

ב"ה

קונטרס

ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

במשנת רבותינו נשיאינו

בתיקון עירובין ברשות הרבים

חלק ה

חלק א'

להעמיד דברי רבינו על דיוקם:

ביאור שיטת כ"ק אדמו"ר בקשר לבנין עירובין
ושיש רשות הרבים בזמננו.

חלק ב'

בפירוש סוגיות בש"ס והיאך הם מתיישבים על הלב
לאור שיטת רבינו הצמח צדק דפירצה טז אמות
ברשות הרבים אתו רבים ומ"מ אפילו לשיטת חכמים.

ב"ה

הקדמה קצרה לחלק א' של קונטרס ללכת בדרכיו חלק ה'

להעמיד דברי רבינו על דיוקם – ביאור שיטת רבינו בקשר לבנין עירובין ושייש רשות הרבים בזמננו ותגובה לדברי הרב ברוך ש"י אבערלאנדער, אב"ד הבד"צ ורב דקהילות החרדים – בודאפעסט, הונגרי'.

בהתחלת התגובה נביא קיצור הדברים.

הקדמה קצרה לחלק ב' של קונטרס דידן:

בהמשך להמבואר בחלקים הקודמים, ובמיוחד בחלק ד' לבאר דעת הצ"צ בענייני רשות הרבים ורה"י, ושמה שפוסקים כחכמים ש"לא אתו רומ"מ" הוא דוקא בפירצה פחות מטז אמה, אבל בפירצה טז אמה "אתו רומ"מ" אפי' לשיטת חכמים, ועוד, הנה לאור הנ"ל:

בחלק ה' קונטרס ללכת בדרכיו, אנו מבארים היאך דברי הצ"צ מפרש סוגיות במס' עירובין ועוד באופן שונה מביאורי הבית אפרים והמשכנות יעקב, ולאידך במה ששווים דברי הצ"צ לדברי הבית אפרים.

ובסוף הקונטרס מוכיחים בעליל היאך בכמה וכמה ראשונים מובן מדבריהם בפשטות שמה שמצריכים שיהיו דלתות נעולות בלילה כדי לסלק ממנו שם ר"ה (לשיטה שמצריך שיהיו נעולות בפועל, ואין מספיק שיהיו "ראויות" לינעל), צריך שיהיה נעולות כל הלילה (או בזמן שמצוי שיהיו נעולות).

ערכתי וסדרתי בסייעתא דשמיא

שמואל זאיאניץ

ברוקלין נ.י.

חשוון ה'תשפ"ג

חלק א'

להעמיד דברי רבינו על דיוקם: ביאור שיטתו רבינו בקשר לבנין עירובין ושיש רשות הרבים בזמנו

תגובה לדברי הרב ברוך שיי אבערלאנדער
אב"ד הבד"צ ורב דקהילות החרדים – בודאפעסט,
הונגרי'

קיצור וסיכום

להעמיד דברי רבינו על דיוקם:

ביאור שיטתו רבינו בקשר לבנין עירובין

ושיש רשות הרבים בזמננו

לאחרונה נתגלה מענה מאת כ"ק אדמו"ר שמבהיר את דעתו הק' בענין הקמת עירובין בעיירות.

"לפעמים קרובות מתקלקל, ורואין במוחש שההכרזה על דבר זה (א) בימינו מגיע רק למיעוט (ב) מעטים מהם שימנעו עצמם על ידי זה לאחר שהורגלו כמה וכמה שבתות). ולכן (במקום שאין רשות הרבים דאורייתא ומתאים לעירוב וכו') כדאי לעשות כמאמר חז"ל בזה - ובתנאי שלא לפרסם על דבר זה כלל".

במענה זה מביע את דעתו:

(א) גם כשאין רשות הרבים, אין לבנות עירוב בעיירות גדולות (לולא כש"לא מפרסם על דבר זה כלל") משום המכשולות שיוצאים מזה.

(ב) מצויים מקומות שהם רה"ר גמורה בזמה"ז, ואינו מועיל בהם צורת הפתח הנהוג.

והנה הדוגלים בהיתר הטלטול לא מצאו ידיהם ורגליהם, כיון שדברי רבינו ברורים נגד בנין עירוב, וע"כ כתב הרב הנ"ל מכתב כאילו להוכיח שאין ממענה זה שום בעיה לבנין עירוב של צורת הפתח בכל אתר ואתר, ואדברא מצוה רבה היא.

ראשית כל, מה שחוזר על הסיסמה שיש "הלכה מפורשת בשו"ע" ש"מצוה לחזר אחר עירוב", הרי המסתכל בפנים בשו"ע יראה שמדובר בעירובי חצירות ושיתופי מבואות, ולא בענין בניין מחיצות וצורת הפתח ש"ז מדברים!

שנית, הטעם של המצוה לעשות עירוב הוא למנוע מאיסור טלטול, ולא משום "עונג שבת" כמו שכותב. וא"כ מובן היטב שאם יש איזה

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

חשש שע"ז יגרום מכשול, הרי אין מצוה כלל לעשות עירוב, ואדרבא **יש למנוע מזה**.

וזהו הטעם מה **שמעולם לא "חזר" רבינו מעצמו לעורר אחרים להקים עירוב** (אף שלדעתם הוא מצוה רבה), **ולא הורה (באתערותא דלעילא) לאף אחד מחסידיו או שלוחיו או לאף רב שבמשך עשרות שנים לבנות עירוב**, ובכל מכתבי ומענות רבינו אין אף מקום שבו "מחזר" רבינו לבנות עירוב.

וכן במשך עשרות שנים ע"פ הסכמת רבינו, לא נבנה עירוב בשכונת המלך - שכונת קראון הייטס. ומובן שאם רצה רבינו שיהיה עירוב הרי היו בונים עירוב. והעולה על כולנה שיש לנו **עדויות רבות מחסידים, רבנים ושלוחים איך שהורה להם רבינו בפירוש שלא יבנו עירוב במקומן!**

עוד טוענים שהעירוב שבזמננו אינו מתקלקל ולכן אין לחשוש. דבר זה הוא היפך המציאות, וכפי שהעידו לפני כמה מומחים בעירובין שגם **כיום מצוי מאוד קלקול העירוב** (ובלשון רבינו "לפעמים קרובות מתקלקל") ע"י היסט מעט של הלחי או החוט שמבטל את כל היקף העירוב. וע"ז אוספים כסף רב בכל מקום שיש שם עירוב כדי לבדוק ולתקנו.

ומה שטוענים שביכולתם לתקן את העירוב לפני השבת, הרי מי יערב להם שיתקלקל תמיד באמצע השבוע באופן שיוכלו לתקנו קודם השבת. הרי לפעמים מתקלקל קרוב לכניסת השבת, ואין הזמן מספיק לתקנו כדבעי. ואדרבא, זה שאומרים ש"תמיד" תקנו את זה לפני השבת **מטיל סימן שאלה על מידת תיקונם**.

ועוד, מה יעשו אם העירוב נשבר **באמצע השבת**, שצריכים להודיע לכולם שלא ימשיכו להוציא. ובלשון רבינו במענה למבורן " . . . אי אפשר שלא יארע שבת קודש אחד והעירוב פסול . . . "

מפני שתי הקצוות בבנין עירוב - שמצד אחד יכול להציל מקלקול ולאידך ה"ז יכול לגרום למכשולות (או חשש קלקול) - לכן כותב רבינו ש"על רבנים היודעים תנאי המקום - להחליט מה מכריע במקום פלוני".

במקום שיש עירוב בין כך, יש להשתדל שיהיה בכשרות כדי להציל המשתמשים בזה מחילול שבת. אמנם אין ראוי לחסיד המהדר במצוות שיסמוך ע"ז, כיון שיש בזה חשש קלקול.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

כל זה בעיר שאין בה ששים ריבוא, ולכן אינה רשות הרבים, ואפשר לערב אותה ע"י מחיצה של צורת הפתח. אבל **עיר שיש בה ששים ריבוא הוא רשות הרבים דאורייתא ולא יועיל עירוב של צורת הפתח כלל**. הדרך היחידה לתקנה הוא לעדות מחיצות גמורות סביבות העיר עם דלתות הננעלות בפועל בכל לילה.

בענין מדידת ששים ריבוא - ברור מדברי אדה"ז בשו"ע ודברי רבינו שאין צריכים שיהיו הששים ריבוא אנשים הולכים ברחוב אחד, שהוא כמעט מן הנמנע, אלא שיהיו ס' ריבוא גרים שם ומשתמשים ברחובות.

וכן ברור מללו דברי אדה"ז **"עיר גדולה שיש בה ס"ר" (סי' שנו ס"ז)** **" . . לעיר . . ס"ר בוקעים בה"** (סי' שצ"ב ס"א). ועוד שאדה"ז כותב שבדגלי המדבר היה **רשות הרבים גמורה** (שהיו לה כל התנאים של ר"ה) אף שלא בקעו ס"ר **בכל דרך בכל יום** (סי' ת"ד ס"ב).

ועד"ז מלשון רבינו במענה שנתגלה לאחרונה **"במקום שאין רשות הרבים דאורייתא"** מובן שיש **במקומותינו** רחובות רשות הרבים דאורייתא, שהרי מגוחך לומר (כפי שטען במכתבו) שבא רבינו למעט איזה **רחוב ביפן!**

וכן ממכתב רבינו אל הרב אייזנשטט ע"ד עירוב במנהטן שנקט בפשטות שאם לא משום המחסומים של תאי האגרה (tollbooths) הוא **רשות הרבים דאורייתא אף שאין שם רחוב של ששים ריבוא** (וגם הרחוב אינו מכוון משער לשער, וגם יש שם מחיצות הבתים).

ובמיוחד יש לציין מה שאמר רבינו בשיחת י"ב תמוז תשמ"ה (מסרט הקלטה) אודות הטוענים שהלכה מפורשת בשו"ע ש"אין לנו עכשיו רשות הרבים", כיון שנשתנה המצב והיום יש בוודאי מקומות שיש בהם ששים ריבוא וה"ה רשות הרבים גמורים מן התורה!

ומה שמצטטים מדברי התשב"ץ שמי ש"לבו נוקפו . . מינות נזרקה בו", להטיל דופי ביראים ושלמים החוששים בתיקון עירוב מחמת שאין העירוב מועיל במקומות אלו, או מחמת החששות שהעירוב מתקלקל (כמ"ש רבינו), הוא **עיוות וסילוף שאין כדוגמתו!** דברי התשב"ץ הוא פשוט על אלו החוששים על עצם התיקון, ולא במי שחוששים מחמת שאין תועלת בעירוב כזה, ואדרבא עירוב כזה אסור.

לסיכום:

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

במענה הזה החדש מאת רבינו, ברור ופשוט שיש רשות הרבים בזמנינו, ושהאימרה ש"לפי אדמה"ז אין רשות הרבים בזמנינו", הוא סיסמה ריקה וסילוף האמת.

ברור ממענת רבינו שיש מקומות שהם רה"ר דאורייתא, וממילא מובן וברור שהצורך לס"ר הוא **להעיר ולא רחובות הפרטיים** (שהרי אין מצוי רחוב שיש ס"ר בתוכו).

דבר נורא ומזעזע, שאנשים שאינם מגדולי הפוסקים הראויים להכריע בסוגיות חמורות כאלו, לוקחים על עצמם להקל באיסור חמור של חילול שבת במקום שיש כו"כ הוכחות היפך דבריהם. ופלא שלאחרי כל מה שהראו להם טעותם, מתעלמים לחלוטין מכל מה שהוא נגד שיטתם, ועוד יש להם עזות לומר שהאיסור הוא "חידוש"!

ואנו תפילה, שכל הטועים בזה לא יתביישו להיות מודה על האמת שכדברי רבינו יש **ומצוי** רשות הרבים בזמנינו, ולכן אי אפשר כלל לעשות עירוב של צורת הפתח במקומות אלו.

ובזכות חיזוק שמירת שבת, יחיש עוד וימהר גאולה האמיתית והשלימה.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם: ביאור שיטתו רבינו בקשר לבנין עירובין

ושיש רשות הרבים בזמננו¹

ביאור דברי רבינו לאמיתתן

לאחרונה נתגלה מענה מאת רבינו שמבהיר את דעתו הק' בענין הקמת עירובין בעיירות, מוטל עלינו חוב קדוש להעמיד הדברים על דיוקן ועל אמיתתן?²

במענה זה מביע את דעתו שיש למנוע מבנין עירובין בעיירות, וגם שיש רשות הרבים בזמננו מצויות בינינו שאין עירוב מועיל בהם.

וזה לשונו הק':

"לפעמים קרובות מתקלקל, ורואין במוחש שההכרזה על דבר זה (א) בימינו מגיע רק למיעוט (ב) מעטים מהם שימנעו עצמם על ידי זה_ לאחרי שהורגלו כמה וכמה שבתות). ולכן (במקום שאין רשות הרבים דאורייתא ומתאים לעירוב וכו') כדאי לעשות כמאמר חז"ל בזה - ובתניא שלא לפרסם על דבר זה כלל".

והנה הדוגלים בהיתר הטלטול לא מצאו ידיהם ורגליהם, כיון שדברי רבינו ברוורים נגד בנין עירוב, וע"כ כתב הרב הנ"ל מכתב כאילו להוכיח שאין ממענה זה שום בעיה לבנין עירוב של צורת הפתח בכל אתר ואתר, ואדרבא מצוה רבה היא.

דברים אלו אראה כמיטב יכולתי את טעותו הגדולה, ואיך שכל מי שרוצה לעמוד על האמת יראה ברור שלדעת רבינו:

(1) יש לציין, שבעזרהשי"ת בני היקר הרב נחום שמריהו שי יבאר (בספרו הנמצא בשלבי עריכה) את כל המובא לקמן באריכות גדול וביתר שאת ויתר עז ובביאור רחב ופרטי ביותר בכל פרט ופרט.

(2) ולא לפי ההיפך ח"ו כמו שעשו אחרים.

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

א) גם כשאין רשות הרבים, אין לבנות עירוב בעיירות גדולות משום המכשולות שיוצאים מזה.

ב) עיירות גדולות שיש בהם ששים ריבוא, ה"ה רשות הרבים גמורה, ואינו מועיל בהם צורת הפתח הנהוג.

"מצוה לחזר" אינו שייך לבנין מחיצות וצורת הפתח

במכתב הנ"ל (באות ד') מקדים לקבוע שבודאי לא היה רבינו נגד בניית עירובין בכלל, כיון שתיקון עירובין בשביל לטלטל אינו רק מידת חסידות או מנהג, אלא הוא "הלכה מפורשת בשו"ע", ומביא לזה כמה מקורות. ועד"ז המשך מכתבו בא לייסד שיש מצוה וחיוב לחזר אחרי תיקון עירובין.

אך דא עקא שהקביעה שלו בטעות יסודה, ובמילא כל הבנין שלאחריה, היינו הקושיות והדוחק לוקים דברי רבינו באוקימתא דחוקה היפך סתמיות דברי רבינו משום קושיות אלו, מתבטלים ממילא.

במקומות שמצטט אין אף מקור אחד אודות "מצוה" בבנין מחיצות ותיקון צורת הפתח!

ה"מצוה לחזר אחר עירוב" המובא בשו"ע מדובר בעירוב חצירות ושיתופי מבואות. וכ"ה בשו"ע או"ח סי' שס"ו סי"ג, "מצוה לחזר אחרי עירוב חצירות" סי' שצ"ה ס"א: "מצוה לחזר אחר שיתוף מבואות ומברך עליה" ובשו"ע אדמה"ז שם ס"א, "מצוה אחרי שיתופי מבואות כמו אחר עירובי חצירות".³

וכל אלו המקורות (שהם הקובעים החיובים הלכה למעשה בבית ישראל) לא מובא פעם אחד גרידא החיוב לחזר אחרי צוה"פ.⁴

3) ואף בעירובי חצרות כתבו הרבה אחרונים שאין בזה חיוב ממש כמו יין לקידוש וכיו"ב. ועיין בנספח.

4) ועד"ז במרדכי עירובין רמז תקטו, מהגמ' עירובין סח, א: "מבואה דאית ביה תרי גברי [*רברבין] כרבנן ליהו בלא עירוב משמע מכאן דמצוה לערב וטעמא רבה איכא דלא ליתו לידי איסורא לאפוקי ולעילוי מבתים לחצרות".

דז"ל הגמ' שם: "אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי: מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהו ביה לא עירוב ולא שיתוף? אמר ליה: מאי נעביד? מר לאו אורחיה, אנא טרידנא בגירסאי, אינהו לא משגחי. ואי אקני להו פיתא בסלא - כיון דאי בעו לה מינאי, ולא אפשר ליתבה נהלייהו - בטיל שיתוף. דתניא: אחד מבני מבוי שביקש יין ושמן ולא נתנו לו, - בטל השתוף. - ונקני להו מר רביעתא דחלא בחביתא!".

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

ומכיון שכן הוא בכל המקורות, ברור א"כ שמה שכתב רבינו (אג"ק ח"ט עמ' 42-43) "שמצוה היא לתקן עירובין", אין הכוונה שזהו בכלל ה"מצוה לחזור", כיון שרואים ברור שלא ע"ז מדובר במקורות הנ"ל, שהן המקורות שציטט רבינו. רק הכוונה הוא שאם ע"ז מונעים אנשים ממכשול ה"ז דבר טוב ולמצוה יחשב.

אבל ברור שלא נמצא בשום מקום שיש **חיוב** לחזור אחרי בניין מחיצות או צורת הפתח וכיו"ב. ובודאי ובודאי שלא נמצא בשום מקום בגמ' בשו"ע (ואפי' באחרונים שרבינו מצטטם במכתבו) שיש **חיוב לתקן רשות הרבים!**

לפי זה מובן מה שמציין רבינו לדברי השטמ"ק ביצה טז, ב, ז"ל שם: "כיון דטעו בה רבים קלקולא הוא. ומכאן למדנו שמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול וכל שכן אם הורגלו בדבר".

[וקאי על מ"ש בגמ' שם . . אלא אי אמרת לחומרא - מאי קלקולא איכא - כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא", שכשהורה רב תחליפא הלכה למעשה כשמואל להחמיר ולא לעשות עירוב מיום טוב לשבת, הרי כיון דמקלקלי בה רבים בשבת כשלא עושים עירוב, בכך שמטלטלים מרשות לרשות, היינו קלקולא, שאסר להם את העירוב המותר, וגרם לטלטול מרשות היחיד אחת לשניה בשבת. וע"ז כתב השטמ"ק, שמזה לומדים שיש מצוה לערב עירובי חצירות ומבואות, "כדי לשמור הרבים מקלקול", ובפרט אם "הורגלו בדבר" בוודאי יש מצוה לשמור אותם מקלקול על ידי העירוב חצירות].

ולכן אף שהוזכר כאן רק אודות עירובי חצירות ושיתופי מבואות (וכמ"ש לעיל), מ"מ יש ללמוד שה"ה בצוה"פ אם ע"ז ישמור הרבים מקלקול. ויבואר להלן.

וכן בטור ס"י שצה, "מצוה לחזור בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב", ולא נמצא דבר זה כלל לענין תיקון צוה"פ.

וברור שגם גמרא זו שמתמיהא אאביי ורבה היאך אין שם עירוב ושיתוף, מדובר **אודות עירובי חצירות ושיתופי מבואות.**

בנין עירוב הוא למנוע מאיסור, ולא משום "עונג שבת"

דבר זה נכלל גם בדברי הח"ס (שגם לזה ציין רבינו) בשו"ת או"ח סי' צט:

"שאל ממני ידידי הרב נ"י לברר לו בראיות מדברי חז"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהם בתיקונים צורת הפתח או שארי תיקונים כיוצא בו כדי שלא יכשלו רוב המון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום ש"ק:

"דבר זה אינו צריך לפנים ולראי' והוא מן השכל ומן המבואר להדיא בדברי חז"ל, השכל מחייב . . וא"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קטנים כאלו וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת וקטנים ופתם בידם, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנזהרים ובפרט בענין תפלה בבהכ"נ ביום ש"ק בהבאת הסידורים להתפלל מתוכו וטליתים וכדומה עט"ז סי' שמ"ו סק"ו, א"כ השכל הפשוט גוזר שראוי ומחוייב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר טלטול".

ובהמשך מביא מדברי הגמ' הנ"ל במס' ביצה, "מכ"ש שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולו, והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו כדאמרינן בעירובין ס"ח ע"א א"ל רב"ח לאביי מבואה דאית בי' גברי רברבי כרבנן לא להוי בה לא עירוב ולא שיתוף והוצרך אביי שם להתנצל על המכשלה שתחת ידו יע"ש".

נמצא מובן מדבריו שלמד מגמ' הנ"ל שיש מצוה לתקן צוה"פ בחצירות ומבואות, ועד, שאכן בדבריו נמצא לשונות "ראוי ונכון" לקהל ישראל לתקן מבואותיהם, ועוד: ש"השכל הפשוט גוזר" לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה.

אמנם ענין זה לא הוזכר כלל לא בטור ושו"ע ובשו"ע רבינו שהזכירו רק על מצוה "לחזור" אחרי עירובי חצירות ושיתופי מבואות. גם ברור שלדעת החת"ס אין מברכים על תיקון צוה"פ, ורק על עירובי חצירות ושיתופי מבואות מברכים, כיון שרק בעירובי חצירות ושיתופי מבואות הוטל חיוב מיוחד "לחזור" אחרי המצוה⁵.

5) אמנם תוכן מצות העירוב, וכן תוכן הברכה עליה, ישנו גם בתיקון צוה"פ, וכמו שמפרש כוונת "על מצות עירוב": "אע"כ לומר דהאי ברכה על מצות עירוב היא על

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

מיניה נלמד: שמה שציין רבינו לדבריו של הח"ס הוא ללמוד ממנו ב"ענין המצוה לתקן עירוב", שעניינו הוא שע"ז ישמור מקלקול הרבים, ובמילא מובן שבאם דבר זה יוכל להוביל לאיסור טלטול בוודאי שאין ענין ומצוה לעשותו.

עוד ציין רבינו לדברי התשבץ ח"ב סי' לז וז"ל, "אחד עשר אם יש חשש בתקוני מבואו [לת"ח]. ח"ו. אבל הזריז בזה ה"ז משובח אדרבה הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן דאמרי' בפ' הדר (ס"ח ע"א) א"ל רבא בר חנן לאבביי מבואה דדיירין בה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ליה לא עירוב ולא שתוף. א"ל מאי אעבוד מר לאו ארחה אנא טרידנא בגרסאי אינהו לא משגחי ונראה מכאן שאלמלא טרדת הגרסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו. וזכות גדולה היא למתקן [ובפ"ב] דביצ' (ט"ז ע"ב) גבי מערבין עירובי חצרו' ביי"ט ואמרי' התם במאן דאורי לאיסורא הויא הוראה לקלקולא משום דמתקלקלי בה רבים ובאים לטלטל בלא עירוב".

היינו: שתוכן דבריו באו לדחות סברת השואל שיש "חשש" בתיקוני מבואות, וע"ז ענה בחריפות שאדרבא הזריז משובח, ואלמלא טרדת בגריסא "דרך הת"ח" לתקן, וע"ז באו עוד הדברים החריפים שמי ש"לבו נוקפו" "מינות נזרקה בו".

אבל גם התשבץ לא כתב בשום מקום שיש **חיוב** להעמיד מחיצות וצורת הפתח. ואם ייתכן שע"י העמדת צוה"פ יצא איזה מכשול, הרי ברור שאין בזה מצוה!

מלבד כל זה:

מה שהמבלבלים משתמשים בדברי התשבץ להטיל דופי ביראים ושלמים החוששים בתיקון עירוב מחמת שאין העירוב מועיל במקומות אלו, או מחמת החששות שהעירוב מתקלקל (כמ"ש רבינו), הוא עיוות וסילוף שאין כדוגמתו. דברי התשבץ הוא פשוט על אלו

מצות התיקון הגדול הלו להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר אמנם כמ"ש לעיל". והיינו שגם שאין הכוונה שיש חיוב מדרבנן לעשות תיקון צוה"פ, רק שנלמד מענין חיוב הפרטי של חז"ל לערב בחצירות (דעניינו ותוכנו לשמור מקלקול) דכמו"כ "השכל גוזרי" ש"ראוי" לתקן צוה"פ לשמור מקלקול. והיינו שלמרות שהחכמים לא תיקנו תקנה פרטית, ישרה, ומוחלטת, על העמדת צוה"פ (כמו שתיקנו לעשות "עירובי חצירות"), באם אנו יודעים שזה יוכל למנוע איסור טלטול ס"ל שיש לנו לעשות כן.

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

החוששים על עצם התיקון, ולא במי שחוששים מחמת שאין תועלת בעירוב כזה, ואדרבא עירוב כזה אסור.

צא ולמד מזה על ה"כלל כולו" שרוב מה שמצטטים הדוגלים בהעמדת "עירוב" במקום שאין מועיל אין להם שייכות לנידון ומשתמש כפרופגנדה זולה להקדמת האינטרס שלהם.

ועד"ז דברי הבית אב תנינא ש"אין לנו להחמיר ח"ו שלא לתקן עירובין מצד יר"ש בסברות בדויות וכוזבות", אינו שייך לנידון היכא שיש סברות חזקות ומיוסדות, **ובמיוחד היכא שמעיד על זה כ"ק אדמו"ר שהעירובין מתקלקלים לפעמים קרובות**, הרי בוודאי ובוודאי שלא שייך דברים אלו, כפשוט ממש.

אין חיוב לבנות עירובין, ואם יגרום לקלוקל יש להימנע

היוצא מכל הנ"ל:

היסוד שהציע הרב הנ"ל, שעפ"ז הוציא דברי רבינו מפשוטם, שכאילו חז"ל כתבו שיש חיוב לבנות מחיצות ולתקן עירובין בצורת הפתח, בטעות יסודה.

למרות שיש "ענין שמצוה לתקן עירובין", אין הכוונה שיש לחזר אחריה כמו בעירובי חצירות, רק שיש בזה "ענין מצוה" למנוע "קלקול דרבים". ומובן ג"כ שכשיש ספק אם אכן יוביל לתיקון, ואדרבא ייתכן שיוביל "לפעמים קרובות" לאיסור טלטול, הרי ברור שאין בזה אפי' מצוה כזה, ואדרבא.

לפי זה מובן פשטות דברי רבינו בהמענה שנסתייג בתוקף מלתקן העירוב בפומבי משום ש"לפעמים קרובות מתקלקל", למרות שכתב בעצמו במק"א ב"ענין המצוה לתקן עירוב בשבת", משום שכל ענין המצוה בנידון זה הוא **אך ורק להציל מחילול שבת**, ולכן א"א לחייב, או אפי' לעודד ולסייע לעשות "תיקון" כזה שיוביל "לפעמים קרובות" שיחללו שבת באופן ישיר על ידי תיקון זה!

ורק בענין שאינו מפרסם על דבר זה "כלל" שאז מונע "קלקולא דרבים", אז בעיר שאפשר לעשות בו עירוב, יוכל לתקן עירוב באופן חשאי ועי"ז להציל כו"כ יהודים מאיסור טלטול בש"ק.

מעולם לא "חזר" רבינו להקים עירוב

במכתב הנ"ל הקשה על דברי רבינו במענה שכתב שיש לתקן העירובין רק באם "לא לפרסם על דבר זה כלל", ומקשה ע"ז: "לכא' הענין דתיקון עירובין שלא לפרסום הוא חידוש גדול, וישל"ע במה זה שונה מכל שאר עירובין בעולם שנעשו ונעשים בפרסום."

ותמוה מה שמקשה מ"עירובין שבעולם" על דעת רבינו. הרי שיטת רבינו ברור שהטעם היחיד לבנות עירוב בעיירות הוא רק למנוע ממכשול, ואין לפרסמו, ומדוע מקשה ממה שעושים רבנים וקהילות אחרות?!

שוב מביא הוכחה ממה שרבינו איחל מז"ט לאחר שבנו עירוב בכפ"ח (אג"ק חי"ג עמ' שצו), ורוצה להוכיח מזה שבוודאי דעת רבינו שיש לבנות עירובין בכל העיירות.

הוא תמוה לגמרי מה שמתעלם מהנהגת רבינו והוראותיו המפורשות במשך עשרות שנים מפני מקרים בודדים היוצאים מן הכלל?

הרי ידוע שבמשך עשרות שנים **לא הורה רבינו (באתערותא דלעילא)⁶ לאף אחד מחסידיו או שלוחיו, ולאף רב בעולם, לבנות עירוב, ובכל מכתבי ומענות רבינו אין אף מקום שבו "מחזר" רבינו לבנות עירוב.**

וכן במשך עשרות שנים ע"פ הסכמת רבינו, לא נבנה עירוב בשכונת המלך - שכונת קראון הייטס. ומובן שאם רצה רבינו שיהיה עירוב הרי היו בונים עירוב.

העולה על כולנה שיש לנו עדויות רבות מחסידים, רבנים ושלוחים **איך שהורה להם רבינו בפירוש שלא יבנו עירוב במקומן!**

ואחר כ"ז, במקום להסביר מדוע כפ"ח היא יוצאת מן הכלל⁷, רוצה לבנות ע"ז כלל גדול ש"מצוה לחזר אחריה" ולהתעלם מכל דברי והנהגת רבינו במשך כל השנים!

(6) דלא כמו כל היוזמות שיום רבינו, ובכל השליחויות לכל פינה נידחת שבעולם במשך עשרות שנים.

(7) ואגב יש לציין, שבשעתו כשקיבלו אני"ש בכפ"ח את המכתב של רבינו לא העלה על ליבם איזה מחשבה, שעכשיו יש ענין לטלטל עם העירוב, ואין ענין להימנע

וה"ז עיקום ושיבוש שאין כדוגמתו!

ולכן, פשוט שדברי רבינו במענה דידן "ובתנאי שלא לפרסם על דבר זה כלל" מתאימים עם דבריו במקומות אחרים שלא יעשו עירוב ידוע, ועם מניעתו מבנין עירוב בכלל. ומה שבמקרים מיוחדים שאין שם כלל חשש מכשול אישר את העירוב, הרי זה יוצא מן הכלל.

טעם עירובי חצירות הוא משום איסור טלטול, ולא משום עונג שבת

במכתב הנ"ל רצה להוכיח עוד שלדעת רבינו "מצוה לחזור" אחר בניית עירוב מזה שבשיחה בלקו"ש (חי"א עמ' 64) מצטט את דברי הפרישה (סי' שצ"ה סק"א) שיש לעשות עירוב חצירות או עירוב תחומין לצורך הנאה (הבאת מאכלים וטיול) וזהו בכלל עונג שבת. וסברא זו של "מצות בניין עירוב משום עונג שבת" שעשה ממנו יסוד גדול הוא שהכריחו לבעל המכתב לפרש שרבינו לא הציב תנאו בכל "סוגי" עירובין, אלא רק אודות סוג כזו "המתקלקל לפעמים קרובות".

הנה מלבד מה שנתבאר כבר שהמדובר הוא רק לענין עירוב חצירות ועירוב תחומין **ולא לגבי בניין מחיצות וצוה"פ**, הרי זה עוד דוגמא של גיבוב ואי הצגת הדברים לאמיתתם:

הפרישה הוא כמעט דעה יחידאה הסובר שיש לתקן עירוב חצירות משום עונג שבת (שלכן לא ציין רבינו לפוסק אחר הסובר כן). הטעם היחיד שממנו נלמד שיש מצוה לתקן עירוב הוא למנוע קלקולא דרבים, כמבואר במס' ביצה ושאר המקורות הנ"ל וכן אדמו"ר הזקן בסי' רס"ו סי"ח, ולא הזכירו כלל עונג שבת. וכלשון השטמ"ק בביצה שם "**מכאן** למדנו", שזה הטעם היחיד לתקן עירובי חצירות. ומכיון שלא נתקבל להלכה, לא הביאו רבינו באף אחד מהמכתבים אודות עירובין (ראה לעיל כל המקורות שהביא רבינו במכתבו שבאג"ק ח"ט).

בשיחה (הדרן) זו מאריך רבינו במעלת עונג שבת, ותוך כדי הדברים ולשלמות העניין מביא גם את דעת הפרישה לגבי עונג שבת (שלכן יעשו עירוב חצירות). דרך זה של הבאת דיעה מסויימת להדגשת

מלטלטל. והראיה לדבר הוא, שבכל משך השנים (עד לערך תשס"ט כשעשו הרבה תיקונים להעירוב), נהגו הרבה מאנ"ש שם (כולל המדי"א הרב אשכנזי ז"ל) לא לטלטל כלל בשבת בכפ"ח מפני כל מיני בעיות עם העירוב. ומזה רואים שלא הבינו כלל המילים מזל טוב במכתב רבינו (שמדובר שם על שמירת שבת) שיש עכשיו ענין לטלטל, ואדרבא הם המשיכו להימנע מלטלטל.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

העניין אף שאין פוסקים כמותם הוא ידוע לכל בר בי רב ומפורסם בכל תורת רבינו⁸.

וכך הולך ומציג את דברי החת"ס כאילו כתב שיש לתקן עירובין משום עונג שבת. הוא מצטט חצאי דברים מהחת"ס וגורם להבנה עקומה ומשובשת בדברי החת"ס.

כל דברי החת"ס מסובב אודות הצורך לתקן עירוב כדי להציל מאיסור טלטול⁹. בהמשך לדבריו אודות המכשול של הנשים וקטנים כותב שגם הגדולים יכשלו בטלטול ע"י הצער והדוחק שלא יוכלו לסבול. וכן מפורש בדברי הט"ז שמציין אליהם (סי' שמ"ו סק"ו) שאנשים נכשלים בטלטול המפתח¹⁰.

וא"כ פשוט וברור, שעיקר מה שמתמקדים במצוה זו הוא: **האם העירוב מועיל לשמור ולהציל מאיסור טלטול או לא**. ובאם העירוב מוסיף למנוע מכשול, אז מתקיים בזה מצוה של הצלת בני מטלטול בשבת. אבל אם עצם תיקון העירוב יכול לגרום "לקלקול הוצאה", הרי בוודאי שאין ענין לעשות עירוב כזה אפילו כשזה יביא "עונג שבת!" (ולהעיר שעירוב זה נקרא "תיקון" עירובין, דעיקר ומהות עניינו הוא "לתקן" מצב של "קלקול").

ופשוט ומובן לכל ש"עונג שבת" איננה היתר לעשות דבר שיגרום איסור!

[ובלשון אדה"ז (קו"א לסי' ש"א סק"ב - הובא בלקו"ש חי"א שם הע' 19) "לא היתירו משום עונג... שאר כל האיסורים כו' אפי' הגזירות

8) ופלא גדול ביותר שאין מבחינים בדברים פשוטים אלו, דברים שהם פשוטים לכל חד וחד מאנ"ש שעוסק בהלכה למעשה.

9) דז"ל שם: "כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קטנים כאלו וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת וקטנים ופתם בידם", היינו שהבעיה הוא שלא יוכלו לשמור את בני ביתם מלעבור באיסור הוצאה, ואינו מזכיר כלל אודות מה שיהיו מוכרחים להצטער ולהישאר בבית. וכן בהמשך התשובה, כשמבאר כוונת הברכה "על מצות עירוב" כותב, "אע"כ לומר דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו כמ"ש לעיל".

10) וז"ל הט"ז שם: "העתקתי כל זה לפי שראיתי רבים נכשלים באותן מקומות שאסור הטלטול מחמת שאין שם עירוב ופתח בהכ"נ הוא לצד הרחוב ואין שום חדר לפני הפתח והעכו"ם מביא המפתח יש ליהרר שלא יקח השמש המפתח מידו עד שיהיה עם העכו"ם תחת משקוף שעל הפתח דשמא יש שם בתקרה ד' והוי רה"י ומטלטל מכרמלית שלפני בה"כ לתוך רה"י".

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

שגזרו חכמים בשבילם לסייג, **פשיטא דלא דחינן להו משום מצות עונג שהיא מצוה הבאה בעבירה**. "וכן בלקו"ש שם (הע' 15) "אבל אינו חיוב גמור אלא "מצוה" (כמו בעירווי חצירות . . ולכן לא דחי איסור גמור . .)". ועוד שם בהע' 22 ובשוה"ג שם.]

ומכ"ש בנידו"ד שלא יוכל עונג שבת (טעם הפרישה שרוב הפוסקים לא ס"ל ממנו) לדחות טעם העיקרי של מצוה זו כיון שעיקר ענין מצוה זו עצמה להגן מאיסור טלטול, א"א להשתמש עם "תקון" זה, בענין שזה עצמו יגרום לאיסור טלטול!

"לפעמים קרובות מתקלקל" כפשוטו

והנה הרב הנ"ל, מחמת היסוד המוטעה שלו, מפרש שדברי הפיסקא "לפעמים קרובות מתקלקל" העירוב, אי אפשר לפרשם כפשוטם:

"ודאי לא כלל בנוגע לכל העירובין שבעולם. ולדוגמא העירוב בבארא פארק קיים כבר 22 שנה ולא שמענו לע"ע שנתקלקל אף לא פעם אחת באופן שלא הצליחו לתקנו לפני שבת והיו צריכים להכריז על ביטול העירוב ... וכהנה רבות: בירושלים, בסידני ובעוד מקומות". ולפי סברתו צריכים לדחוק דברי רבינו שהוא רק בקשר לעירובין "שנבנו בצורה כזו שמתקלקלים".

וממשיך עם שיטתו הידועה אודות השלטונות, נתנה תורה ונתחדשה הלכה, שאם השלטונות תומכים בזה "אפשר לבנות באופן חזק ומועיל, ובאם מתקלקל אפשר לתקנו מיד . . ניתן לעשות אם נעשו עם רשיונות . . שאינם מתקלקלים".

הנה מלבד מה שסותר את עצמו, שבתחילה כתב שאינו מתקלקל ואח"כ כותב שאם נתקלקל מתקנים מיד לפני השבת, הנה יש להעיר על כללות הדברים:

ידוע שבכל מקום, ובארא פארק מכללם, אוספים כסף רב עבור תחזוקת ותיקון העירוב, ובפשטות משום שמפעם לפעם יש קלקולים. ואפילו דברים חזקים מתקלקלים מזמן לזמן, בפרט דבר שנמצא בחוץ, במקום הרבים, ומצוי להתקלקל מחמת רוחות חזקות או שלג או על ידי משאיות, ובניה וכיוצא בזה.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

וכשמשתמשים בעמודים וחוטמים של העיירה שלפעמים עושים בו תיקונים, וע"י היסט קימעא של הלחי או החוט יכול העירוב להתבטל. ופשוט שקלקול במקום אחד ה"ז מבטל את כל היקף העירוב.

ומה שטוען שביכולתם לתקן מיד לפני השבת, הרי מי יערב להם שיתקלקל תמיד **באמצע השבוע** באופן שיוכלו לתקנו קודם השבת. הרי לפעמים מתקלקל קרוב לכניסת השבת, ואין הזמן מספיק לתקנו כדבעי. ואדרבא, זה שאומרים ש"תמיד" תקנו את זה לפני השבת מטיל סימן שאלה על מידת תיקונם.

ועוד, מה נעשה אם העירוב נשבר **באמצע השבת**, שצריכים להודיע לכולם שלא ימשיכו להוציא. וכלשון רבינו במענה למעלבוין "**... אי אפשר שלא יארע שבת קודש אחד והעירוב פסול . .**".

ועוד: השמועה אומרת שבבארא פארק בנו את העירוב עם גיבוי (backup) או כמה גיבויים, ולכן אי אפשר להוכיח כלום למקומות אחרים שיש להם רק עירוב אחד סובב סביב ואם התקלקל במקום אחד נמצא שמטלטלים בלי עירוב.

ועוד והוא עיקר:

דיברתי עם כמה מומחים העוסקים בתיקון עירובין בעיירות רבות, וסיפורים רבים בפיהם אודות בעיות הנעשים מידי חודש. ולפעמים קורה שלא שמים לב אל קלקול העירוב עד לאחר זמן רב, ובינתיים היו יהודים רבים מטלטלים בחוץ בשבת קודש בלא יודעים.

והמומחים הנ"ל הוסיפו, שהיום **מצוי יותר בעיות עם קלקולים בעירובין** ממה שהיה בשנות הממ"ם (היפך דברי בעל המכתב).

יש להוסיף בזה עוד נקודה:

באם היתה כוונת רבינו, שדבריו להמנע מבנין עירובין הוא רק כשאין העירוב חזק, וכפי שטוען בעל המכתב, היה כותב כן בפירוש. שהרי בוודאי גם בזמן כתיבת המענה היו יכולים לבנות באופן חזק ובאופן חוקי. ומזה שלא חילק רבינו בזה, מובן שאין בזה שום חילוקים ולעולם חשש רבינו משום קלקול העירוב (וכפי שיודעים בפועל שיש קלקולים כאלו בכל מקום).

ולכן, במקום לדחוק, ולאוקים אוקימתות דחוקות ועקומה, שמדובר בציור זה ולא בציור כזה, הרי יש לפרש דברי רבינו כפשטותן וכהויתן ש"**לפעמים קרובות מתקלקל!**" וממילא אין לבנות עירוב בפרסום שיביא לידי מכשול.

יסוד רבינו בגישה לעירוב, על רבני המקום להכריע

כדי להבין דעת רבינו בשלימותה, כדאי להעתיק חלק ממענה אחרת מאת רבינו אודות החששות בבנין עירוב¹¹:

"בנוגע לעירובין, ידועים ב' הקצוות: א) מצוה לחזור כו' ומברך עליו, ולאידך - אפי' בדור צדיק כפשוטו - צ"ל שיוור שלא תשתכח כו', ובדורינו זה עאכו"כ".

והנה במענה זה אפשר לראות את כללות **השקפת** רבינו לבנין עירובין בעירות, שאפילו **כשיש אפשרות ע"פ הלכה** לבנות עירוב (שאינן שם רה"ר), הרי יש להימנע מזה מחמת המכשולות. היינו שאף שהדוגמאות שמביא רבינו **אינם** עוסקים בבנין מחיצות וצוה"פ, מ"מ **"ב' הקצוות"** הם **שני נקודות בעיני עירוב** שמהם נלמד **יסוד** כיצד יש להתנהג בכל ענין בנין עירוב.

רבינו מביא שני קצוות:

א) **מעלת** עירוב - את זה רואים ממה שיש לחזר אחר עירובי חצירות ולברך עליו (לא בנין מחיצות או צוה"פ שאין מברכים עליו, ועוד שכבר הוכח לעיל שהלשון "מצוה לחזור" נאמרה לענין עירובי חצירות ותחומין, ולא לענין מחיצות וצוה"פ). ומזה שיש לחזר אחר עירובי חצירות רואים שעירוב יכול להיות דבר טוב ורצוי.

ב) **מכשול** העירוב - את זה רואים ממה שיש תקנת חז"ל (סי' שצ"ב ס"א) שבמקום שהוא **דומה** לרה"ר, שיש לשייר חלק אחד מהעיר שאינו מעורב עם השאר "כדי שלא תשתכח תורת עירוב" ו"תורת רשות הרבים" (רש"י עירובין נט, א ד"ה ושל רבים). רואים א"כ שצריכים להיזהר ממכשולות שיכולים לצאת ע"י עירוב. ומוסיף עוד

11) הנה לשון רבינו בשלימותו (נדפס בסי' שלחן מנחם ח"ב ע' פג):

בנוגע לעירובין, ידועים ב' הקצוות: א) מצוה לחזור כו' ומברך עליו, ולאידך - אפי' בדור צדיק כפשוטו - צ"ל שיוור שלא תשתכח כו', ובדורינו זה עאכו"כ.

ולכן לפענ"ד על רבנים היודעים תנאי המקום - להחליט מה מכריע במקום פלוני - לעשות או לא.

פשוט - שבמקום שישנו - צ"ל השתדלות וכו' שיהיו כדיון, ואשרי חלקם, ואלמלי שמרו שבת א' כו' -

אבל פני' וקריאה בזה מצדי, הרי צריך להיות בהקדמה (עפנה"ל) שבאם העירוב נעשה ע"פ וגם ברצון חכמים וכו' - (דאין מדינה זו כפולין לפנים וכו') ומכמה טעמים חשש שעיי"ז יצא שכרו כו'. וק"ל.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

רבינו "ובדורינו זה עאכו"כ", שכלשון רבינו במק"א (לקו"ש חכ"א ע' 407) "הדור הנוכחי הוא כזה הנתלה בקולא ולא בחומרא", יש להיזהר במשנה זהירות שלא לעשות דברים שיכולים לגרום למכשול ואיסור טלטול.

משני קצוות אלו לומד רבינו, שבכל עירוב יש לנקוט בגישה כפולה: מצד אחד לחפש לערב כדי למנוע איסור טלטול, ומצד שני להימנע מעשיית עירוב שיכול להביא לידי איסור טלטול.

אך לכאורה א"כ כיצד יש לנהוג?

וע"ז ממשיך רבינו: "על רבנים היודעים תנאי המקום - להחליט מה מכריע במקום פלוני - לעשות או לא". והיינו שבכל מקום ומקום יכריעו הרבנים שעל אתר לאיזה מן הקצוות יש להכריע.

לפי זה מובן היטב מה שהדגיש רבינו שוב ושוב שגם במקום שע"פ הלכה אפשר לעשות שם עירוב אין לעשות העירוב בפרסום כיון שיכול לגרום לאיסור טלטול.

השתדלות להציל מחילול שבת אינה אומרת שיש לסמוך עליו

וממשיך רבינו במענה שם:

"פשוט - שבמקום שישנו - צ"ל השתדלות וכו' שיהיו כדין, ואשרי חלקם, ואלמלי שמרו שבת א' כו' -"

ע"פ הנ"ל, שיש חשש מכשול בעירוב, הי' מקום לומר שבקום שיש עירוב יש להשתדל לבטלו כדי למנוע רבים ממכשול ח"ו. וע"ז כתב רבינו שלא זו הדרך, ו"אנן פעלא דיממא אנן" בדרכי נועם ובדרכי שלום, בפרט שאינם עושים כלום כנגד הדין (רק יש חשש מכשול "לפעמים קרובות").

רק מה שיש לעשות הוא לפעול מתוך השתדלות, ועוד יותר מהשתדלות, שיהיה העירוב כדין. שהרי סוכ"ס אנשים משתמשים בהעירוב ע"פ פסק הרבנים המקומיים, וכיון שלא ישמעו לבטלה, יש להשתדל עד כמה שאפשר לתקנו שיהי' ע"פ דין. ואולי בכלל זה ג"כ למעט החשש תקלה.

מובן וגם פשוט, שגם באופן כזה אין לעודד אנשים להשתמש בהעירוב, ולכתחילה עדיף שלא ישמתשו בה, ובטח חסידי חב"ד

תלמידי רבינו שלא ישתמשו בה. אבל עבור אלו שמטלטלים בהעירוב, יש להשתדל שיהי' טוב.

הוא כמו שמשתדלים להמציא מאכל כשר עבור אחרים, אף כשהאוכל ההוא אינו מהודר ומתאים עבור חסיד.

משל למה הדבר דומה: באם יש הכשר על איזה דבר מאכל שאינו "כדין", הרי שליח ישתדל ככל אפשרי לתקן שיהי' "כדין" עבור אלו האוכלים ממנו. אמנם בוודאי לא יעלה על הדעת שהשליח עצמו יאכל ממנו או יעודד אחרים לאכלו, כיון שאינו כדבעי למיהוי בכל הפרטים.¹²

13

ברשות הרבים דאורייתא צריכים דלתות הננעלות בלילה

כל הנ"ל, מדובר במקום שאינו רשות הרבים **דאורייתא** ממש, רק כרמלית. אבל במקום שחל עליה שם רשות הרבים מן התורה, הרי **פשוט וברור** שאי אפשר לעשות שם מחיצות של צורת הפתח, והטלטול שם ענין של "חילול שבת".

דבר זה מבואר בכל הספרים, וגם מפורש במענה החדשה מרבינו: **"במקום שאין רה"ר"**.

מפורש בדבריו הקדושים שכל המדובר בבנין עירוב בסוד הוא כאשר אינו רשות הרבים דאורייתא, אבל כאשר יש שם רשות הרבים דאורייתא לא יועיל שם עירוב של צורת הפתח בסוד, כיון שאינו עירוב כלל.

עוד זאת ברור מדברי רבינו שיש בפועל ממש, במקומותינו, רשות הרבים ממש. שהרי מובן לכל מי שאינו מחפש להטעות את עצמו שאין רבינו בא להזהיר אודות דבר שלא הי' ולא יהי', או אודות **רחוב ביפן** (כפי שפירש במכתבו) או **בכוכב Jupiter!** ומובן שאין הדעת

12) כל אחד המכיר את הדרך של רבינו, יבחין בזה מיד. ורק להציג דוגמא קטנה: רבינו לא הרשה להחקלאים בכפר חב"ד לסמוך על ההיתר מכירה לשמיטה, הגם שביקש לעזור לתקן את ההיתר שזה יהיה באופן הכי טוב על פי הלכה בשביל אלו שבלאו הכי סומכין על ההיתר.

13) חוץ מזה יש לציין: בכל פעם שמביאים את מכתב זו, פשוט מתעלמים ממה שרבינו מסיים עם מילים ברורים בקטע מיד לאחריו ש"פני וקריאה בזה מצדי, הרי צריך להיות בהקדמה (עפהנ"ל) שבאם העירוב נעשה ע"פ וגם ברצון חכמים וכו' – (דאין מדינה זו כפולין לפנים וכו') ומכמה טעמים חשש שעיי"ז יצא שכרו כו'. וק"ל".

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

יכול לסובלו כלל, ומובן הגיחוך שבדבר, רק הכוונה שבעיירות הגדולות שלנו שרצו לבנות בהם עירוב ייתכן שיש רשות הרבים.

דעת אדה"ז ורבינו: שיעור ששים ריבוא נמדד לפי העיר

הטעם להנ"ל כיון שאין צריכים שיהיו הס' ריבוא אנשים הולכים ברחוב אחד, שהוא כמעט מן הנמנע, אלא שיהיו ס' ריבוא גרים שם ומשתמשים ברחובות (וכפי שביארנו בארוכה בספרי "ללכת בדרכיו ולחזק בדקה" ח"ב וח"ג).

וכן ברור מללו דברי אדה"ז "עיר גדולה שיש בה ס"ר" (סי' שז ס"ז) " . . לעיר . . ס"ר בוקעים בה" (סי' שצ"ב ס"א).

ועוד והוא העיקר: אדה"ז כותב שבדגלי המדבר היה **רשות הרבים גמורה** (שהיו לה כל התנאים של ר"ה) אף **שלא בקעו ס"ר בכל דרך בכל יום** (סי' ת"ד ס"ב). וראה כל הפרטים והשקו"ט בזה בדברינו בקונטרס ב' וג'.

ואחר כל זה, חוזר הרב הנ"ל בטעות ושגגה בדעת אדמה"ז בקדדוקי עניות ("בוקעין בו", "אותו הדרך"), לאחר שכבר נתבאר היטב (בח"ג מחיבורי) שאין שום ראייה מלשונות אלו, ושכמה מקומות מ"ש לשון מעין זה הוא דין מיוחד פרטי עיי"ש בארוכה.

וכן מובן גם מדברי רבינו אל הרב אייזנשטט שכתב ע"ד עירוב במנהטן. שהוא כתב שמנהטן הוא לכו"ע רשות הרבים מדאורייתא, כיון שיש שם ששים ריבוא אנשים, וע"ז העיר לו רבינו: "צ"ע וביורו, דכמדומה הרחובות כולם מסתיימים סו"ס, בגשרים ומנהרות הסתומות ע"י צוה"פ, או גם מחיצה ו"שראנקען" כדי לגבות מס וכיו"ב. ולא הזכיר דבר או חצי דבר ע"ד שאין רחוב של ששים ריבוא או רחובות שאינם מכוונים או שיש מחיצות הבתים. והאפשרות היחידה שלא יהיה רה"ר הוא מחמת הסתימות וה"שראנקען" (תאי אגרה, tollbooths).

והיינו שס"ל פשוט לרבינו (עד כ"כ שלא העיר ע"ז אפי' "צ"ע וביורו") שגם כשיש בעיר ששים ריבוא, והרחובות אינם מכוונים, ויש מחיצות הבתים, כמו שיש במנהטן, שנחשב **לרשות הרבים דאורייתא**.

ועד"ז מדבריו הברורים שנאמרו ברבים (ושאפשר לשמוע בהקלטה) בהתוועדות י"ב תמוז תשמ"ה (שיחה ד').

בשיחה דיבר אז רבינו על הפצת שבע מצוות בני נח, והעיר על אלו שיש להם טענות, למה לא מצינו בדורות הקדמונים שעסקו בזה. והסביר שאין ללמוד מדורות הקדמונים כיון שלא היו יכולים לעסוק בזה מחמת המצב, משא"כ היום. וע"ז הביא רבינו דוגמא לדבר מהלכות עירובין, שכתוב בשו"ע ש"עכשיו אין לנו רשות הרבים" כיון שאין ששים רבוא, מ"מ היום כאשר נשתנה המצב ויש ששים רבוא, בוודאי יש לנו רשות הרבים.

הנה העתקת דברי רבינו מילה במילה מסרט הקלטה¹⁴:

"מ'האט געהאט א טענה א טומל, היתכן מ'האט אנגעהויבן רעדן וועגן שבע מצוות בני נח, אז דער רמב"ם האט אפגע'פסק'נט א הלכה ברורה, אז א איד דארף זיך משתדל זיין אז א ניט איד זאל מקיים זיין שבע מצוות בני נח דידהו, היתכן, מ'האט דאס פריער ניט געטאן?

"איז דאס בדוגמא ווי א הלכה וואס איז געווען נוגע איצטער. עס איז דא א דין אין שו"ע, און דער אלטער רבי בריינגט דאס אויך אראפ, אז קיי"ל אז בזמנ"ז איז ניטא קיין שטאט וואס ס'איז דא א רשות הרבים עפ"י תורה, דערפאר [וואס] ס'איז ניטא קיין ששים רבוא בוקעין בו.

"במילא אז ס'איז געקומען דער שאלה אין א שטאט וואס ס'איז דא בפירוש ששים רבוא בוקעים בו, האט מען געוואלט אפלערנען וויבאלד [אז] עס שטייט אין שו"ע, אז אין זמן פון שו"ע איז ניטא געווען אזא מין שטאט, איז [דאס] א סימן אז [ס'וועט] קיינמאל ניט זיין אזא מין שטאט, אע"פ וואס ער געפינט זיך בעיר פלונית, און ער ציילט איבער (אדער [די] פאליציי ציילט פאר עס), און מ'האט איבערגעציילט אז ששים רבוא בוקעים בו, און נאך מערער ווי ששים רבוא.

"וואס האט א שייכות צו דין אין שו"ע? שו"ע באווארנט אליין, ס'איז ניט א דין א 'חוקה חקקתי', אזוי ווי ס'איז ניטא קיין ששים רבוא בוקעים בו, אשר לכן איז ניטא דער דין פון רשות הרבים (דאורייתא) מן התורה. בשעת אבער מאיזה סיבה שתהי' איז געווארן א שטאט, און מ'האט דארט איבערגעציילט אז סאיז דא ששים רבוא אדער

14) כדאי להאזין להקלטה, שבה מוסר רבינו את הדברים בעוז ובהירות, וכל איש הישר המאזין לדברות קדשו יבחיך מיד שאין מקום להסתפק בדעתו הקי' אחרי שהציג את הדבר בתוקף כל כך (מתחיל בדקה 15:28 עד לערך 30 דקות):
<https://ashreinu.app/player?parentEvent=4637&event=4641>

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

מערער, איז ניטא אינדערויף קיין שייכות צי חילוקי דעות, (ס'איז) א זיכערע זאך אז (ס'איז) א רה"ר דאורייתא. מ'דארף נאר זיין זיכער, אדער וויסן עכ"פ מספק, אז דארטן איז דא ששים רבוא. עד"ז בנוגע לעניינים אלו..."

כאן אומר רבינו מפורש שמגוחך לומר שאין רשות הרבים בזמננו, אלא ברור שיש מקומות שיש שם ששים רבוא והם רשות הרבים.

אמנם הרב הנ"ל מתעלם מכהנ"ל, ואוקים דברי רבינו באוקימתא דחוקה ועקומה, בטענות שונות ומשונות. וכל מי שאינו מרומה וקורא דברי רבינו הק' מבין מיד שלדעת רבינו (וגדולי הפוסקים אשר לאורם אנו הולכים) כל עיר שיש בה ששים רבוא אנשים יש לה דין רשות הרבים דאורייתא, ואי אפשר לעשות בה עירוב בלי מחיצות גמורות עם דלתות הננעלות.

דלתות הננעלות בפועל בכל לילה

הנה לאחר שקבע רבינו שמדובר ברשות הרבים דאורייתא, בא הרב הנ"ל ומקשה על דברי רבינו, שהיה לו להציע לתקן את רשות הרבים ע"י מחיצות גמורות ודלתות, שמועיל גם ברשות הרבים דאורייתא, ועי"ז להציל יהודים רבים מחילול שבת.

והטעם מובן בפשטות:

כדי להתיר טלטול ברשות הרבים צריכים כפי הכרעת אדה"ז (סי' שס"ד ס"ד) שיש להחמיר לבנות (מחיצות גמורות) ודלתות **שננעלות בכל לילה** (כל הלילה, או חלק חשוב של הלילה ש"מצוי" להיות נעול כמבואר מדברי כמה ראשונים). מובן שאין שלטון בעולם שיסכים לדבר זה, ולכן אינו נוגע למעשה.

ואפילו אם יקילו כפי הדעה השניה שהובא בשו"ע אדה"ז - היפך הכרעת אדה"ז להחמיר כדעה הראשונה - שמספיק דלתות "הראויות לינעל", הרי גם זה הוא פתח פתוח למכשול ע"י שיעשו דלתות כאלה שאינם ראויים. ובכל אופן גם זה אינו מעשי כלל.

וממילא מובן בפשטות מדוע לא פנה רבינו אף פעם לאיזה מקום בעולם שישתדלו עם הרשויות לעשות דלתות, כיון שאינו שייך כלל. והסברא כאילו יש אפשרות כזאת הוא מבלבל את הקורא שיחשוב ש"יש אפשרות לעשות עירוב ברשות הרבים" בשעה שאינו שייך בשום מקום ולא על זה המדובר.

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

עוד כותב הרב הנ"ל שאפשר לתקן רשות הרבים דאורייתא ע"י "פסי ביראות". והוא טעות ואינו נכון כלל לומר שאפשר לתקן רה"ר ע"י פסי ביראות, בשעה שאדה"ז כותב (סי' שמה סי"א) שכשיש חלל יותר מט"ז אמה אינו מועיל פסי ביראות.

אין צריך "מכוון", פירצה ט"ז אמות הוא רה"ר דאורייתא

ובהמשך לדבריו שכותב דברים שאינם נכונים כלל, חוזר על טענות שהופרכו כבר אודות דרך מכוון ומחיצות הבתים.

לפי דעת אדמה"ז (סי' שמה סי"א), אין צורך שיהיה הדרך "מכוון" כדי להיקרא רשות הרבים. אלא כל מקום כשאינו מוקף חומה, ויש שם ששים ריבוא, ה"ה רשות הרבים אפי' אינו מכוון!

ולדעת הצמח צדק (חידושים מס' שבת, מילואים במס' עירובין) כשאינו עקום לגמרי כצורת ד' פשיטא לי' שהוא רשות הרבים אפי' אינו מכוון (ואין לו חומה). ורק כשעקום בצורת ד' ה"ה **מסתפק** בדבר (שגם בזה אינו מיקל בדבר).

ועד"ז מה שטוען שיש מחיצות מהבתים:

כבר הוכחנו בעליל (בקונטרס א' וג') שזה שגיאה גדולה, ואין לו **שום שייכות בעולם** עם המבואר בסי' שנג בקו"א. וגם שמדברי הצ"צ בחידושים שבת ברור שגם כשמוקפת חומה מד' צדדים, רק שיש פירצה ט"ז אמות רשות הרבים יוצא ממנו, אז "אתו רבים ומבטלי מחיצה" **ואין כאן מחיצות!** וכ"כ הצמח צדק במס' עירובין שאפי' לחכמים הסוברים "לא אתו רבים ומבטלי מחיצה" (וכן הלכה), אבל **כשיש פירצה ט"ז אמות אז כן אמרינן** "אתו רבים ומבטלי מחיצה", **והוי רשות הרבים!**

סיכום

אנו חוזרים על דברים אלו, כסך הכל, של דברינו כאן:

במענה הזה החדש מאת רבינו, ברור ופשוט שיש רשות הרבים בזמנינו, ושהאימרה ש"לפי אדמה"ז אין רשות הרבים בזמנינו", הוא סיסמה ריקה וסילוף האמת.

דבר נורא ומזעזע, שאנשים שאינם מגדולי הפוסקים הראויים להכריע בסוגיות חמורות כאלו, לוקחים על עצמם להקל באיסור חמור

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

של חילול שבת במקום שיש כו"כ הוכחות היפך דבריהם. ופלא שלאחרי כל מה שהראו להם טעותם, מתעלמים לחלוטין מכל מה שהוא נגד שיטתם, ועוד יש להם עזות לומר שהאיסור הוא "חידוש"!

ואנו בתפילה, שכל הטועים בזה לא יתביישו להיות מודה על האמת שכדברי רבינו יש **ומצוי** רשות הרבים בזמנינו, ולכן אי אפשר כלל לעשות עירוב של צורת הפתח במקומות אלו.

ובזכות חיזוק שמירת שבת, יחיש עוד וימהר גאולה האמיתית והשלימה.

נספח

החיוב לחזר בעירובי חצירות

אגב, יש להעיר שגם הדין שיש לחזר בעירובי חצירות, ביארו כמה פוסקים שאין זה מצוה וחייב גמור ממש כמו יין לקידוש וכיו"ב.

הנה המג"א סי' שס"ט סק"א הקשה אמ"ש בשו"ע שם: "הנותן מעות לנחתום ואמר לו: אם יבואו בני החצר לקנו' ממך ככר לעירוב זכה לי בעירוב שיהא לי חלק עמהם בשביל מעה זו, אינו עירוב", וע"ז כ' המג"א סק"א: "וזכה גם לזה. לפי שלא נתכוין ליתן לו מתנת חנם אלא בשביל מעות שנתן לו וקי"ל דמעוה אינן קוני' דלא כע"ש וק"ק דבח"מ סי' קצ"ט ס"ג כתב דהקונה יין לקידוש קנה במעות כיון דצורך מצוה הוא העמידו דבריהם על דין תורה דומיא דד' פרקי' והא עירוב נמי מצוה הוא כמ"ש סי' שס"ו סי"ג ואפ"ה אין קונ' מעות ולא הוי דומיא דד' פרקים כדאמרי' בגמ' וצ"ע".

וע"ז כתבו כמה אחרונים לחלק בין מצות יין לקידוש ועירובי חצירות, ונקודתם שאין זה מצוה גמורה משום שזה רק "למנוע מאיסור טלטול".

וז"ל המחצה"ש שם: "וצ"ע. והאחרונים חלקו בין מצות יין קידוש דהיא מצוה דרבנן ואסמכוהו אקר' משא"כ עירוב אינו מצוה גמורה כ"א להציל מאיסור טלטול".

וז"ל התוספת שבת סי' שסט סק"א: ". . . מה שהקשה המ"א דהא בח"מ סימן קצ"ט איתא דלצורך מצוה העמידו חז"ל דבריהם על דין תורה דמעוה קונות ומה"ט כתב שם רמ"א בשם מהרי"ל דלצורך יין קידוש נמי מעוה קונות דהוא מצוה וא"כ ה"ה עירובי חצרות דהוא נמי מצוה כמ"ש סימן שס"ו סי"ג, ואין זה קושיא דוודאי הא דקאמר מצוה לאו מצוה ממש קאמר אלא זהירות בעלמא, וכן מוכח דהא איתא בש"ס מבואה דדייר ביה אביי ורבא ליהוי בלא עירוב כו' ואי הוי מצוה ממש וודאי לא היו מונעים הני רבנן ממצוה זו, וכ"כ בכ"מ דעירובי חצרות לא הוי מצוה עיין סימן רס"א (סק"ז) וסימן שצ"ד, ותדע דהא כתבו התוס' בפ' ב"מ דף ל"ד הטעם דע"ח בעי פת ועוד עירובי תחומין מערבין בכל דבר משום דאין מערבין אלא לדבר מצוה ומשום מצוה

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

הקילו ש"מ דע"ח לא הוי מצוה ממש ול"ד לקידוש על היין דאסמוכי חז"ל אקרא זכריהו על היין ולכך ס"ל למהרי"ל ורמ"א דגם בזה ראוי להעמידו על דין תורה".

ועד"ז בפרמ"ג שם בא"א ס"ק א: "ומה שהקשה מח"מ קצ"ט ס"ג דמצוה מעות קונה, עתו"ש, וגם בא"ר כתב **די"ל דעירובי חצירות לאו כ"כ מצוה** מ"מ לא גרע מד' פרקים בשנה דמרבין בסעודה דקונה במעות לחוד, ומיהו ז"א דד' פרקים הטעם דמשחיטין בע"כ וי"ל. ועיין ח"מ קצ"ה סוף הסי' (ק"ס) [קנין סודר] בשבת אסור ודיעבד הוה מכירה וביה"ש בקנין סודר לצורך עירובי חצירות ועירובי תחומין ושיתופי מבואות **עסי' רס"א במ"א ה' אי הוה מצוה או לאו**".

וכן בבאור הגר"א חושן משפט סימן קצט ס"ק ו, "[ו] ויש כו'. למד מהנ"ל **ואף על גב דרבנן פליגי על ר"א** בספ"ז דעירובין וס"ל דלא עשאוהו כד' פרקים שם **אינו חובה כמו יין לקידוש** ומ"מ דברי מהרי"ל אינו מוכרח". (ועד"ז מובן מהרעה"ש באו"ח סי' שס"ט).

וכן מוכח מדברי המוצל מאש בשו"ת מ"ב סי' מ"ב (וציין אליו הרעק"א בהגהות לשו"ע חו"מ סי' קצט): ". . . והטעם דעד שלא משך לא קנה והרמב"ם ז"ל כתבו בפ"ו מה' עירובין אפי' לענין עירובי תחומין והרי ערובי תחומין אין מערבין אלא לדבר מצוה כמ"ש הטור ז"ל סי' תט"ו א"כ זכינו לדין דאפילו במקום מצוה העמידו דבריהם. וראיתי בגמרא שם דקאמר דטעמא דר"א דזכי הוא דלא גרע מד' פרקים וכו' וכתב רש"י ז"ל וז"ל אף כאן מפני תיקון שבת לא העמידו דבריהם וכו' ולא הזכיר מצוה ושמא י"ל דס"ל דמיירי בערובי חצרות מ"מ כיון דהלכה כחכמים דלא זכה והוא בערובי תחומין כמ"ש הרמב"ם זכינו לדין כמ"ש", שמוכח מדבריו שהוא הבין שבעירובי חצירות אין עניינו "מצוה" אלא "תיקון שבת" (דלא כמו שהוא עירובי תחומים).

ונמצא שאע"פ ש"מצוה לחזר אחרי עירובי חצירות", ס"ל להנך אחרונים שאין זה מצוה גמורה וחיוב גמור.

חלק ב'

שיטת הצמח צדק בהגדרת רשות הרבים

בהמשך להמבואר בחלקים הקודמים, ובמיוחד בחלק ד' לבאר דעת הצ"צ בענייני רשות הרבים ורה"י, ושמה שפוסקים כחכמים ש"לא אתו רומ"מ" הוא דוקא בפירצה פחות מטז אממה, אבל בפירצה טז אממה "אתו רומ"מ" אפי' לשיטת חכמים, ועוד, הנה לאור הנ"ל:

בחלק ה' קונטרס ללכת בדרכיו, אנו מבארים היאך דברי הצ"צ מפרש סוגיות במס' עירובין ועוד באופן שונה מביאורי הבית אפרים והמשכנות יעקב, ולאידך במה ששווים דברי הצ"צ לדברי הבית אפרים.

ובסוף הקונטרס מוכיחים בעליל היאך בכמה וכמה ראשונים מובן מדבריהם בפשטות שמה שמצריכים שיהיו דלתות נעולות בלילה כדי לסלק ממנו שם ר"ה (לשיטה שמצריך שיהיו נעולות בפועל, ואין מספיק שיהיו "ראויות" לינעל), צריך שיהיה נעולות כל הלילה (או בזמן שמצוי שיהיו נעולות).

מחלוקת הצ"צ והבית אפרים בביאור המשנה במס' טהרות

א. בחידושו למס' עירובין (סג, ב) חוקר רבינו הצ"צ דלשיטת התוס' ד"עיר של רבים" הוא רשות שעוברים בו הרבים, ואפי' קנוי ליחיד, א"כ שייך לומר דגם חצר שנפרצה לרבים היא רשות הרבים, אף אם אין בו אלא ב' מחיצות.

ומדייק כן הצ"צ ממחלוקת ר"א וחכמים (עירובין צד, א) בחצר שנפרצה לר"ה ברוח א', דלר"א ה"ל ר"ה כיון שנפרצה ברוח אחת, אף שיש לה עדיין ג' מחיצות, ולרבנן היא כרמלית משום שיש לה ג' מחיצות. ומדייק מזה, שאם נפרצו ב' מחיצות זה כנגד זה, גם החכמים יודו לר"א שהוא ר"ה, למרות שהמקום שייך ליחיד ממש (ו"כ"ש בעיר של יחיד").

אך הצ"צ מקשה ע"כ מהמשנה במס' טהרות ספ"ו (הובא בעירובין ח, א) דחצר של רבים דיצאים בזו ונכנסין בזו הוא רה"י לשבת, ופסק אדה"ז (סי' שס"ד ס"ב) ש"אפי' כשהם מפולש לר"ה בשני ראשיהם והרבים נכנסין מכאן ויוצאין לכאן" (ובפשטות כוונתו דהוי זו כנגד זו), ואעפ"כ יש לו דין חצר של רה"י, ומספיק בתיקון חצר מכאן וכאן.

ומחלק הצ"צ, שבמשנה בטהרות מדובר כשאין פירצה יותר מעשר, או ש(אפי' הוא יותר מיג אמה ושליש, אך) זה עכ"פ רחב פחות מטז אמה. אבל כשהפירצה היא ברוחב טז אמה - י"ל דהוי רה"ר.

ומביא שבטשו"ע (סי' שס"ה ס"ג) נפסק דחצר שנפרצה מותר לטלטל בה אפי' בקעי ביה רבים, ובלבד שלא יהא פירצה יותר מעשר.

ובהמשך כותב: שהריטב"א לומד ממשנה זה, שזה ראה לדבריו שר"ה השייך ליחיד אינו ר"ה.

ובהמשך דבריו מדגיש רבינו עוה"פ, שבגמ' (עירובין כב, ב) הובא משנה זו דלדעת ר"ה "אתו רבים ומבטלי מחיצה" גם בפירצות י', וכן דעת ר' יוחנן כריה"ו. ואפי' לרבנן הסוברים שבפירצה י' לא ארומ"מ, משום שיש מחיצות "גמורות", ואפשר שגם בפירצה י"ג אמה ושליש (למרות שאינו רה"י, מ"מ) אינו רה"ר, אבל כשהפירצה יותר מט"ז אמה - אפי' חכמים יודו ד"אתו רומ"מ והוי רה"ר.

(ועיין שם מה שממשיך לדון לפי הנ"ל).

ונקודת הדברים, שגם חכמים החולקים על ר"י בפירצה י' (וגם בפירצה יותר מיג אמה ושליש) וסוברים שאינו ר"ה, מ"מ יסברו שביותר מטז אמה

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

הוי ר"ה. ולפי"ז מבואר שמה ששינונו בטהרות שחצר של רבים הוי רה"י - הוא דוקא בפירצה עשר.

ולכן, הגם שאנו פוסקים כחכמים, וכמ"ש בסוף פסקא ההיא וכמ"ש ההג"מ שכן משמע בגמ' שבת ו, אדאומר "למעוטי דר"י", אעפ"כ כיון שגם חכמים מודים דבפירצה טז אמה ארומ"מ, לכן בציור זה יהיה ר"ה דאורייתא. ע"כ הנוגע לעניינינו.

ב. והנה גם הבית אפרים דן בביאור משנה זו, ונביא מדבריו כפי שנדפס בספר דמשק אליעזר (עמ' קצ).

לאחרי שמביא המשנה הנ"ל (וכתב שהיא הלכה פסוקה, ובמילא נלמד שפוסקים כחכמים שאין פירצה מבטל מחיצה), כותב: "ואין לחלק דהתם בפירצה בעשר משא"כ כשהיא רחב י"ו אמה ובקעי רבים שפיר מבטלי אף לרבנן, ז"א דהא מהך מתני' מפשיט רבה לרחבא אאיבעי' דתל המתלקט דמיירי שבוקעין בו רבים ברוחב י"ו אמה דהא מבעי' ליה אם חייב עליה משום רה"י, וכן מבואר בריטב"א שם דאיבעיא דתל שבוקעין בו ס' רבוא ברוחב י"ו אמה, אלא ע"כ דלענין בקיעת רבים אין לחלק בכך דאם נימא דרבים מבטלי ברוחב י"ו אמה ואף בפחות מזה נמי מבטלין המחיצות, ואין הפרש בין י"ו או פחות רק לענין שאם אין רחב י"ו אף שאין מחיצות אין לו דין רה"ר".

תוכן דבריו: אין לחלק ולומר שדווקא בפירצה י' אין מבטל מחיצה, משא"כ בפירצה יו שבקעי בה רבים מבטלי מחיצתא גם לחכמים, כיון שהגמ' בעירובין (כב, ב) מוכיחה ממשנה זו שתל המתלקט יש לו דין רה"י, למרות שמדובר ברחב טז אמה ובקעי בו רבים, ואם יש סברא לחלק ביניהם למה לא נחלק גם בזה. אלא ודאי שהגמ' סובר שאין סברא לחלק ביניהם, ולכן אם נימא שרבים יכולים לבטל המחיצות כשהפירצה ברוחב טז, הה"נ שיכולים לבטל כשאין בפירצה רוחב טז. אלא על כרחך שגם כשיש בפירצה רוחב טז אמה - אין הרבים יכולים לבטלו.

ונמצא שהצ"צ והבית אפרים חולקים בביאור המשנה בטהרות:

הצ"צ סובר שיש לחלק ולומר שבמשנה בטהרות מדובר שהוא רה"י משום שהפירצה היא פחות מ'י, אך בפירצה טז נאמר שבקיעת רבים מבטל המחיצות, אך הבית אפרים סובר שאין לחלק ביניהם, ולעולם אין בכח הרבים לבטל את המחיצות.

יישוב דברי הצ"צ מקושיית הבית אפרים

ג. והנה הבית אפרים מוכיח את שיטתו מכך שהגמ' בעירובין הוכיחה ממשנה זו לענין תל המתלקט, למרות שבמשנה מדובר בפירצה י', ואילו

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

בתל המתלקט המדובר שיהיה לו דין ר"ה, והיינו שהוא רחב טז ובקעי בה רבים.

ובביאור דעת הצ"צ דלא ס"ל ראייה זו, נראה לומר:

דהנה עיקר הנידון בגמ' שם הוא לשיטת ר"י הסובר בפסי ביראות שארומ"מ, מה יהיה הדין בתל המתלקט: האם נאמר דגם כאן הוי רה"ר כיון שבקעי ביה רבים, למרות שהוא בקיעה "דלא ניחא תשמישתיה", או דבתל המתלקט שאני דכיון ד"לא ניחא תשמישתיה" לכן לא הוי ר"ה, ופשט רבה שגם במקרה זה הוי ר"ה.

וע"ז מקשה הגמ' מהמשנה בטהרות, דהגמ' סברה שמוכרחים לומר שהתנא של משנה זו הוא ר"י (דלרבנן אין בזה כל חידוש), והחידוש במשנה זו הוא בדין **חצר שנפרצה** (ולא בדין בקיעת רבים בפירצה פחותה מטז): שלמרות שהמחיצה נפרצה, אך מכיון שגם אחרי שהמחיצה נפרצה נשארו "גידודי" הגורמים ש"לא ניחא תשמישתיה", לכן גם ר"י מודה דאינו ר"ה.

וא"כ הוא הדין גם בתל המתלקט, שמכיון שלא ניחא תשמישתיה, לכן גם **ר"י יודה שאינו ר"ה**.

ומעתה מובן שלענין השוואה זו בין המשנה בטהרות לדין תל המתלקט אין חילוק מהו **רוחב הפירצה** במקרה המדובר במשנה, משום שהשוואה היא רק להוכיח את היסוד שכאשר "לא ניחא תשמישתיה" גם ר"י סובר שבקיעת הרבים לא עושה אותו רה"ר. ועניין זה אכן רואים במשנה בטהרות, דבחצר שנפרצה אין בקיעת הרבים מבטלת את המחיצות משום דלא ניחא תשמישתיה, וא"כ יש ללמוד מזה לתל המתלקט.

אבל במקרה שניחא תשמישתיה, שפיר יש לחלק בין פירצה לפירצה: בפירצה פחותה מטז אמה לא ארומ"מ (לשיטת רבנו) גם אם בוקעים בה רבים, אבל בפירצה הרחבה טז אמה, שבוקעים בה רבים - הוי בקיעה חשובה, וגם **לרבנן ארומ"מ**.

ד. ועוד יש להוסיף ביישוב דברי הצ"צ, דהנה מדברי הצ"צ (בפיסקא שהובא לעיל) מבואר, שהחילוק בין פירצה הרחבה טז אמה לפירצה פחותה מטז הוא לדעת חכמים, אבל לדעת ר"י נראה שאין חילוק בדבר, ולדעתו בכל פירצה שבקעי בה רבים - מבטלי מחיצה.

וממילא מובן מה שהגמ' מוכיחה מהמשנה בטהרות, כי לדעת ר"י נראה שמה שהחצר לא נעשה ר"ה אף שבקעי בה רבים הוא רק משום ד"לא ניחא תשמישתיה".

שקו"ט בדברי הרמב"ם בהל' שבת, וביאורו של הבית

אפרים

ה. כתב הרמב"ם בהל' שבת פי"ז הל"ג: "הזורק מרה"ר לבין הפסין חייב הואיל ויש בכל זזית וזזית מחיצה גמורה וכו' ואפי' היו בבקעה וכו' ואפי' היו רבים בוקעין ועוברין בין הפסין לא בטלו המחיצות".

ובפשטות נמצא שהרמב"ם פוסק כחכמים דאין הרבים מבטלים המחיצה, וכ"כ הה"מ בפירוש דברי הרמב"ם. וההג"מ כתב שכן הוא דעת הרמב"ן, ושכן הוא ההלכה.

והנה לפני זה בה"י כתב הרמב"ם: "שני כתלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם, עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואחר כך יעשה ביניהם רה"י, ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה אבל צריך שיהיו ראויות להנעול", ומסיק "אבל צורת פתח או לחי וקורה אינן מועילין בהכשר רה"ר".

וכתב המ"מ: "סובר רבינו דלא בעינן ננעלות בלילה, שכחן של מחיצות יפה רבים לא מבטלו ליה". היינו שלמרות שמדובר ברשות הרבים, מ"מ מהני דלתות "הראויות לינעול" ואין צורך שיהיו נעולות ממש.

ומפרש המ"מ שנראה מזה שהרמב"ם סובר כרבנן, דאילו לר"י היה צריך נעולות ממש.

אלא שלכאור' קשה דלא נתבאר להדיא למה לחכמים אין מועיל צוה"פ, הרי לשיטת חכמים "לא מבטלי מחיצות" והוי רה"י.

ומוכח מזה בדעת הרמב"ם, שלמרות שלפי חכמים כשיש מחיצה - אין הרבים מבטלים אותו, מ"מ הרי"ז דוקא במחיצה של פסי ביראות, אך לא בצוה"פ ש(לדעת הרמב"ם) גריעא מפסי ביראות, גם לשיטת חכמים.

אמנם בהל' עירובין (פ"א ה"א) כתב הרמב"ם: "וכן הדין במדינה שהיא מוקפת חומה . . שיש לה דלתות וננעלות בלילה שכולה רה"י היא". ומשמע מדבריו שבעינן שיהו דלתות ננעלות בלילה, ולא סגי שראויות לינעול.

ותירץ המגיד משנה (על אתר) ש"לא דקדק רבינו", ולעולם מספיק שיהו הדלתות ראויות לינעול.

ו. והנה הכס"מ (בהל' שבת פי"ז ה"י) מביא את דברי הרשב"א, שמבאר שבפשטות נראה שדעת הרמב"ם היא כרבנן (כפי שכתב המ"מ). דמה שהגמ' בעירובין (ו, ב) העמידה שמה ששינונו בברייתא שמועיל צוה"פ ואין צריך דלתות הוא רק למבואות המפולשין ולא לרה"ר עצמו - אין זה אלא לדעת ר' יוחנן הסובר כר"י, אבל לר"א הסובר כחכמים אפשר להעמיד את הברייתא גם ברה"ר עצמו, ולכן מועיל צוה"פ אפי' בר"ה.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

אבל לפי"ז קשה, דא"כ למה הצריך הרמב"ם שני דלתות, ולא סגי בדלת
מכאן ולחי או קורה מכאן.

ומסיק הרשב"א וז"ל: "ואולי מ"ש שני כותלים ברה"ר והעם עוברים
ביניהם היינו **מבואות המפולשין** לרה"ר, וכן נראה ממ"ש בפ"א דעירובין
מדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים שיש לה דלתות ונעלות
בלילה כולה רה"י היא זהו דין תורה עכ"ל, אלמא נעולות בעינן כר' יוחנן".

היינו שבאמת **הרמב"ם סובר כר"י**, ולכן צריכים דלתות ולא מספיק צוה"פ,
ובר"ה צריך דלתות נעולות ממש (ולא מספיק ש"ראויות לינעל"), ומ"ש
הרמב"ם דמספיק "ראויות לינעל" הוא משום שמדובר ב"מבואות המפולשין
לר"ה" ולא בר"ה עצמו.

ז. ובשו"ת בית אפרים (הוצאת דמשק אליעזר עמ' קצד) מקשה על
הרשב"א, היאך אפשר לפרש בדעת הרמב"ם שפוסק **כר"י** (עפמ"ש בהל'
עירובין דצריך דלתות נעולות **ממש**), הרי בפי"ז הל"ג (הובא לעיל) הרמב"ם
פוסק **כחכמים** דאין הרבים מבטלי את המחיצה.

ועוד הקשה, שדוחק לפרש שהכוונה בדברי הרמב"ם "ר"ה עוברת ביניהם"
היא למבואות המפולשין לר"ה, שהרי בהמשך ההלכה כותב הרמב"ם:
"צוה"פ או לחי. אין מועילים בהכשר ר"ה", דמשמע דמדובר בר"ה ממש.

ובאות ט' שם הקשה על פירוש הה"מ בדברי הרמב"ם (בפי"ז ה"י) שסגי
בדלתות **הראויות לינעל**, משום שהרמב"ם פוסק כר"א הסובר כחכמים דלא
צריך דלתות, משום "דלא אתי רומ"מ", דלכאורה, כיון שלרבנן צריך "שם ד'
מחיצות", ואילו **ב' מחיצות** (אפי' גמורות) אינם מועילות, א"כ מאי עדיפות
דלתות שאין ננעלות: בשלמא כשהן נעולות הם פועלים "שאין מסורים
לרבים בכל שעה וחוסמת העוברים בלילה", ולכן הם מבטלים שם ר"ה, אבל
כשאין נעולות, אלא **שראויות לינעל**, מה תועלת יש בהם?

ואם נאמר שהכוונה היא שזה ש"ראויה לינעל **וראויה** לחסום הרבים",
מספיק להחשיבה ש"אינו מסורה לרבים" - א"כ אין זה תלוי לכאורה
במחלוקת ר"י וחכמים (וכדברי הה"מ שפסק הרמב"ם שמספיק דלתות
ה"ראויות לינעל" הוא בהתאם לשיטת **חכמים** דוקא), דהרי גם לר"י אפשר
לומר שכיון שהיא ראויה **לחסום** הרבים הרי זה מבטל שם ר"ה, כי אינה
מסורה לרבים.

לכן מבאר הבית אפרים בדעת הרמב"ם (לפי הה"מ), שמצד זה שהדלת
ראויה לינעל, אף שאינה ננעלת ממש, יש עליה "תורת מחיצה", וזה מספיק
לייצר "**שם ד' מחיצות**", ולכן זה מועיל לחכמים דווקא (ולא לר"י הסובר
שאין מספיק "שם ד' מחיצות", אלא בעי ב' מחיצות גמורות).

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

(אמנם לדעת הבית אפרים עצמו, גם לר"י מועיל "דלתות שאין ראיות לינעל", כיון שבזה שהם ראויים לחסום הרבים, הרי הם פועלים שאין הר"ה "מסורים רבים" כל שעה (אלא שלדעתו נראה להוכיח משאר מקומות שהרמב"ם סובר כחכמים, כמו מדין פסי ביראות בהל' שבת פ"ז הל"ג).

ולכאז"צ ל' לדעתו שסובר כהה"מ שבהל' עירובין לא דק הרמב"ם, ומספיק "ראויות לינעל").

דברי הצ"צ בשיטת הרמב"ם

ח. הנה באופן כללי הצ"צ לומד בדעת הרמב"ם כדברי הבית אפרים:

(א) שהרמב"ם פוסק כחכמים "דלא ארומ"מ", וכן כתב בחידושים (סב, ג - ד): "ורמב"ם פ"ז ה"י פסק דלא כר' יוחנן שא"צ להיות הדלתות ננעלות, וכ' הה"מ שם ודברי רבינו עיקר לפסוק דלא כר"י מכח ההיא דעושה פסין", ולפנ"ז כותב הרי"ף שההלכה כר' יוחנן דכל שאין דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, וא"כ נמצא שהרמב"ם סובר כחכמים.

(ב) הצ"צ כותב להדיא (שם, ובדף סד, א) שלהרמב"ם אין מועיל צוה"פ בר"ה, כמ"ש מדבריו בהל' שבת פ"ז ה"י.

(והנה הצ"צ אינו מתייחס להדיא לדברי הרמב"ם בריש הל' עירובין שבמקום המוקף חומה צריך שיהא "דלתות ננעלות", האם הפירוש הוא כהה"מ שכתב ש"לא דקדק" הרמב"ם בזה, או שאולי יש לו ביאור אחר בדבר. ונחזור לזה בהמשך בעז"ה).

והנה בעמוד סג, א - ב ביאר הצ"צ ב' אופנים במהותם של ה"דלתות":

א. שאין זה "מחיצה" גרידא, אלא ע"י שהדלתות נעולות הם "חוסמת" את הרבים שלא יוכלו לעבור שם, ובמילא "אינה מסורה לרבים", ולכן אין זה ר"ה (ולפי זה גם בדלתות שאין ננעלות נחשב מחיצה גמורה, אלא שלפי ר"י דארומ"מ אין מחיצות מועילות, אבל נעילת דלתות מועילות כנ"ל). וכן כתב הרשב"א.

ב. שהדלתות הם מחיצה חזקה יותר. ולפ"ז, דלתות שאינן ננעלות אינם מחיצה גמורה. ובאמת יש מקום לומר שאפי' דלתות נעולות אינן מחיצה גמורה, שלכן בעי' ב' דלתות. ולפ"ז נוכל לומר שיש כמה דרגות בענין כח המחיצות שבהם, ובמילא דלתות שאין ננעלות הם פחות מדלתות ננעלות, אך הם חזקות מצוה"פ, שלכן אין מועיל צוה"פ בר"ה, משא"כ דלתות הראויות לינעל כן מועילות בר"ה.

והבית אפרים כותב בנושא זה ב' אופנים:

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

א. בדעת הה"מ הוא כותב שדלתות הראויות לינעל הם מחיצות חזקות, שיש בזה "שם ד' מחיצות", משא"כ צה"פ אין בו אלא ב' מחיצות.

ב. דעת הבית אפרים עצמו בדברי הרמב"ם היא שדלתות הראויות לינעל מהניא גם שלא יהא הרה"ר מסורה לרבים, בזה שבכל שעה אפשר לחסום את מעבר הרבים באמצעות הדלתות.

נמצא שהצ"צ לומד בענין זה דלא כהבית אפרים:

הבית אפרים לומד בדברי הרמב"ם שדלתות הראויות לינעל מונעים שלא יהא הרה"ר מסורה לרבים, משום שיש באפשרותם לחסום את מעבר הרבים. אבל הצ"צ לומד שרק דלתות הנעולות בפועל חוסמות את הרבים, ומה שמועיל גם דלתות **הראויות** להנעל הוא משום שגם הם חשיבי מחיצה, ומחיצה החזקה מצוה"פ.

ט. ולאחרי כ"ז, נחזור עכשיו לדברי הרמב"ם בריש הל' עירובין, שמשמעות דבריו היא שמדינה המוקפת ד' מחיצות צריכה "דלתות נעולות" ממש. והה"מ פירש ש"לא דקדק רבינו", כיון שלדעת הרמב"ם בהל' שבת (פי"ז ה"י) מספיק "ראויות לינעל".

והנה הארכנו בקונטרסים הקודמים, שרבינו הצ"צ מוכיח מדברי התוס' שיש חילוק בין פירצה טז אמות לפירצה פחות מטז אמות, וכפי שהסברנו, חילוק הזה יכול להתפרש גם כשהפירצה פחות מטז היא רה"ר (המתקצר), ואעפ"כ כשיש פירצה טז אמות, זה נחשב שיש יותר מכח הרה"ר, ושלא ככוח מה שבקיעת הרבים ברשות ושטח כזה מבטלים המחיצות.

ועפ"י אולי אפשר לומר שלדעת הצ"צ כן הוא גם הכוונה בדברי הרמב"ם:

הגם שהרמב"ם פוסק **כחכמים** ד"לא אתי רומ"מ" (הל' שבת פי"ז הל"ג), מ"מ הוא פוסק בהל' עירובין שמדינה המוקפת ד' מחיצות צריכה שיהיו הדלתות נעולות **ממש**, ורק אז נעשית המדינה רה"ר. דכיון שדמדובר במחיצות המקיפות את **כל** שטחי המדינה, כולל שטחי **ר"ה ממש**, והיינו "רוחב טז אמה" (כדברי הרמב"ם הל' שבת פי"ד ה"א), לכן צריך "דלתות נעולות" כדי לבטל שם ר"ה ולהפכו לרה"ר, משום שרק דלתות נעולות ממש הוו מחיצה **גמורה**, משא"כ דלתות **הראויות** לינעל אין זה מחיצה חזקה, וכדברי הצ"צ בשיטת הרמב"ם.

ועפ"י נוכל לומר עוד, שמ"ש הרמב"ם בפי"ז ה"י שכשיש "שני כותלים בר"ה והעם עוברים ביניהם", מספיק דלתות **הראויות** לינעל ולא צריך שיהיו ננעלות **ממש**, אולי יש לפרש שמדובר במקרה שאין הרה"ר רחב טז אמות, אלא הוא המשך הרה"ר המתקצר. ואולי הלשון "שני כותלים בר"ה" כוונתו שהוא בתוך השטח של ר"ה של טז אמות, וממעט את הטז אמה.

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

וא"כ נאמר שבענין זה אין בקיעת הרבים בתוך שטח זה חזקה כבקיעת הרבים בשטח דטז אמה (אע"פ שגם זה ר"ה), וכפי שביארנו בקונטרס הקודם, שלדעת הצ"צ הפירצה במקום טז היא פירצה גדולה מפירצה בפחות מטז, וגם כשהפירצה בפחות מטז היא ר"ה. ולכן בענין זה א"צ ל"דלתות נעולות" ממש, ומספיק מחיצה פחותה יותר, היינו דלתות הראויות לינעל".

אלא שאעפ"כ, כיון שמדובר ב"ר"ה", לא מועיל בזה לא לחי ולא קורה ואפי' לא צוה"פ, וצריך דווקא דלתות. אלא שאין צורך לדלתות נעולות, כ"א מספיק "דלתות שאינו נעולות".

ולפי"ז כל פסקי הרמב"ם מתבארים ועולים יחד באופן שאינם סותרים זה את זה, ואדרבה - הם משלימים זה את זה.

הרצאת דברי המשכנות יעקב

י. הנה המשכנות יעקב (בהוצאת דמשק אליעזר תשובה ג' אות ח) כותב, לדעתו גם לרבנן החולקים על ר"י וסוברים שאין בקיעת רבים מבטלת מחיצה, מ"מ יש לפירצה שיעור מה"ת ביג אמות ושליש, ולכל הפחות בפירצה טז אמה. דמצד **עצם הפירצה**, נחשב המקום ההוא כפירצה ולא כ"פתח", ובמילא בטלה שם מחיצה אפי' בלא טעם דבקיעת רבים, ושוב אין כאן "שם ד' מחיצות".

עוד כותב המשכנות יעקב, דהמחלוקת בין חכמים ור"י בזה הוא, דלחכמים הגם שקודם תיקון המקום בצוה"פ הוי מקום ההוא ר"ה, מ"מ ע"י תיקונו בצוה"פ הרי עושהו לפתח עי"ז, ומעכשיו (שהוא פתח) אין בקיעת הרבים מבטל שם המחיצה. אבל לר"י, הרי כל שהיה לו "שם רשות הרבים" קודם תיקון הצוה"פ, "בטלו המחיצות מפני הפירצות שאין שם פתח עליהם, כל שיש בהם יותר מהרחק פסי ביראות עכ"פ". ולכאו' כוונתו, שמכיון שהיה למקום זה שם ר"ה לפני התיקון, אין התיקון (כל שאינו דלתות נעולות) מועיל לסלק ממנו שם פירצה ולעשות פתח.

ובזה מבאר המשכנ"י את כוונת התוס' בעירובין (כב, א) ד"ה והא אר"י, דהנה הגמ' הקשתה מירושלים ד(לפי ר' יוחנן) הוי ר"ה (לולא דלתות נעולות), אדין דפסי ביראות שלשיטת חכמים ארומ"מ. והעירו התוס' שלכאו' אינו דומה, לפי שירושלים היה רחב טז אמה, ופסי ביראות אינם אלא יג ושליש. ותירצו התוס' שזה משום שהיה שום "צורת הפתח".

ומבאר המשכנ"י, שהכונה היא שאף שלפנ"ז היה לה שם "פירצה", אמנם הצוה"פ עושהו לפתח, ובמילא אין חילוק בין טז אמה דירושלים ליג אמה דפסי ביראות, וממילא מובנת קושיית הגמ' על שיטת חכמים בפסי ביראות מהדין דירושלים.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

ומדגיש שם המשכנ"י, לדעתו אין לחלק לענין בקיעת רבים במקום המחיצה בין אם המקום טז אמה או פחות, דכיון שסו"ס לשניהם "שם פתח עליהם", אין בקיעת רבים בפירצה טז אמה בכוחה לבטל המחיצה יותר מבקיעה בפירצה של יג אמה ושליש.

אכן המשכנ"י מאשר ומקבל את דברי הבית אפרים. שהרי אם חכמים מודים דבקיעת טז אמה מבטל המחיצות ונעשה ר"ה (כפי שכתב הצ"צ), היאך יובנו דברי הגמ' (עירובין קא, ב) דיש חילוק בירושלים בין "לפני שנפרצו" ובין "לאחר שנפרצו", דדוקא לאחר שנפרצו הוא ר"ה, והרי אפי' לפני שנפרצו הו"ל להיות ר"ה, מכיון שיש בה בקיעת רבים ברוחב טז אמה.

ולזה הוא מבאר שם שבאמת הוא מודה לבית אפרים שלפי חכמים אין בקיעת הרבים ברוחב טז אמה מבטל המחיצה. אלא כוונתו היתה **שעצם הפירצה** מבטל המחיצה, ובמילא עושהו לר"ה. אבל כשמניח צוה"פ, לדעת חכמים הרי עושהו פיתחא, ולכן לפני שנפרצו המחיצות הוי רה"י לחכמים. ואילו לשיטת ר"י לא מועיל לתקן ולעשותו פיתחא, אם לפני התיקון כבר היה עליו שם ר"ה.

ובאות שלאח"ז (אות ט') כותב אודות דברי הבית אפרים שמה שחכמים סוברים "דלא אתי רבים ומבטלי מחיצות" הוא מחמת כוחן של מחיצות, ולא מצד ענין הפתח - "מה מאוד תמוהים בעיני, ומה ענין זה לזה".

ומביא את דברי התוס' בעירובין (יז, ב ד"ה ארבעה דיומדין) דפסי ביראות שם פתח עליהן ולא מיקרו פירצה. וכיון שפירצה זו "שם פתח" עליה, לכן צריך לדין מחיצות, וכשאין מחיצה - הרי זה פירצה, ואפי' הוא בבקעה (שארין בוקעין בה) שייכים כל הלכות אלו.

אבל דין "בקיעת רבים" הוא ענין אחר, שאפי' כשישנו מחיצה והרבים בוקעין בה, בטל מיניה שם מחיצה, אפי' כשיש שיעור מחיצה כפי ששיערו חכמים (שיעשו שם פתח ביניהם ושלא יהיה פירצה).

ע"כ תוכן דבריו הנוגע לעניינינו (ובנוגע לשאר דבריו שם בפירוש דברי התוס' בדף כב, נדון במק"א בעז"ה).

שיטת הצ"צ בכל הנ"ל

יא. הנה לכאורה, פשטות דברי הצ"צ הם שלא כהמשכנ"י, כי אם כללות שיטתו נוטה יותר לדברי הבית אפרים.

והיינו שפשטות דבריו נראה שהיא שלשי' רבנן אין בקיעת רבים מבטלת את המחיצה - הוא מחמת **כח** המחיצות, ובזה חילק בין פירצה הרחבה טז אמות ובין פירצה פחות מטז אמות, שברחבה טז אמות מודים חכמים לר"י

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

דארום"מ, משא"כ בפחות מטז אמה סוברים חכמים דלא אתו רומ"מ, משום דכוחן של המחיצות עצמם אין מתבטלים משום בקיעת הרבים.

והיינו שהמתבאר בדברי הצ"צ הוא, שהדיון בגמ' (דף כב) הוא בעניין בקיעת הרבים (ובפשטות, אודות **עצם כח המחיצות**, כדברי הגמ' בעירובין כב, א בנדון זה): האם בקיעת הרבים מבטלת את המחיצה, ובמילא הוי רה"ר, או שאין בקיעת הרבים מועיל לבטל המחיצה ועדיין שם רה"י עליו.

והנה הצ"צ לא הזכיר להדיא כלל, האם יש גם חיסרון מצד **עצם הפירצה** לבטל את המחיצות, שהפירצה בעצמו מהני לבטל את שם המחיצה ושלא להיעשות פתח, או לא.

(ובאמת, אפשר שהצ"צ מודה להמשכנ"י שיש חיסרון גם מצד עצם הפירצה הרחבה טז, גם כשיש עומ"ר. ואם נפרש כן בשיטתו, אז נצטרך לומר שזה נכלל בקושיית התוס' (ע"ד דברי המשכנ"י), ובתירוצם חידשו התוס' שמכיון שיש צוה"פ הרי זה מועיל גם לענין הפירצה.

ומה שאנו מעלים אפשרות כזו בשיטת הצ"צ, הוא משום שבאמת בדברי אדה"ז נראה יותר בענין זה כהמשכנ"י, שכשיש פירצה דטז אמות אין כלל כח במחיצות, דאין המחיצות מתייחסות לשטח שביניהם, והוי כמי ש"אין לו מחיצות". והיינו שאין זה רק מה שהרבים **מבטלים** כח המחיצות, אלא דהוי כאילו שאין מחיצות מתחילה. וכן נראה מפשטות דברי אדה"ז, כפי שהסברנו בקונטרסים הקודמים, שכל השיעורים של המחיצות והרשויות הם דאורייתא, כן הוא בפירצה י' במחיצות בכלל, ויג ושליש בפסי ביראות, וטז אמות בפירצה בר"ה - שבזה אין כאן מחיצות.

ולכן אנו מסתפקים דילמא נפרש שגם הצ"צ נוקט ע"ד זה. אלא שבין כך מוכרח לומר שבסוגיא זו ישנו דיון נוסף, והוא הדיון עליו כותב הצ"צ להדיא, וכמבואר בפנים).

אבל מ"מ צריכים לומר שלדעת הצ"צ ישנו נידון נוסף בגמ', ובוזה נחלקו חכמים ור"י, האם **הרבים הנוקעים בתוך המחיצות** מבטלים את המחיצות של רה"י או לא. ובוזה כותב הצ"צ להדיא (ומבאר בדברי התוס' עירובין כב, א ד"ה והאר"י הנ"ל) דבפירצה טז מודים חכמים לר"י ד"אתו רבים ומבטלי המחיצות".

והוא דלא כסברא הכללית של המשכנ"י כאן (ודלא כמסקנת הבית אפרים), הסובר שאין חילוק בין "בקיעת רבים" במחיצה טז או פחות, אמנם הצ"צ מחלק ביניהם להדיא.

וכפי שהסברנו לעיל, שבקיעה הנעשית בתוך שטח גדול יותר, יש בה כח וחשיבות גדולה יותר מבקיעה הנעשית בתוך שטח קטן יותר, וכמו"כ יש הפרש בין בקיעה דרך רשות הרבים לבקיעה דרך רשות שאין עליה חלות

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

שם ר"ה, שככל שהבקיעה היא מתוך שטח גדול יותר או רשות חשובה יותר - אזי הבקיעה עצמה היא בקיעה חשובה יותר.

(וכפשוט, שכשם שבקיעת רבים דווקא מבטלת את המחיצות ולא בקיעת יחיד, ה"נ יש לחלק בין בקיעה משטח גדול ומרשות חשוב, לבקיעה משטח קטן יותר ומרשות שאינה חשובה כ"כ).

וא"כ, לפי הפשטות נאמר שהצ"צ פירש כהבית אפרים בכוונת הסוגיא בעירובין בדין "אתו רבים כו" - שעצם בקיעת הרבים מבטל המחיצה, אך לא עצם הפירצה (ודלא כהמשכנ"י).

אמנם הצ"צ אינו סובר כמותו, בהא שהבית אפרים כתב שאין לחלק בשי' חכמים בין פירצה טז לפירצה פחות מטז, אמנם לדעת הצ"צ יש לחלק גם לדעת החכמים בין טז לפחות מטז.

ולאידך, הא שלדעת חכמים לא אתו רבים ומבטלי מחיצות - זה קשור עם "כחן של מחיצות" כמבואר בגמ', ולכן בפסי ביראות (שכשהם יג ושליש, ואין כאן פירצה שהיא עושה פתח, כמבואר בתוס' עירובין יז, ב, וכמ"ש המשכנ"י), אף שיש כאן "בקיעת רבים" ביניהם, מכל מקום אין המחיצות מתבטלים, משום "כוחן של מחיצות".

ולפי זה יוצא, שלדעת הצ"צ נחלקו חכמים ור"י לאחר שעשו צוה"פ בפירצה הרחבה טז, שלדעת חכמים הרי מה"ת אכן ישנו פתח (שהפסי ביראות עושים פתח ליג ושליש), ואין בקיעת הרבים בשטח זה מבטל את המחיצות, משום "כחן של מחיצות", ולדעת ר"י אתו רמו"מ, אזי גם אם עשה צוה"פ, ואפשר שזה מועיל לדעתו מה"ת לסלק הפירצה ולעשותו "פתח" (למרות שהיה לה שם ר"ה לפני"ז), מ"מ בקיעת הרבים מבטלת גם את ההמחיצה של צוה"פ.

יב. עוד דבר שנחלקו בו הצ"צ והמשכנ"י:

לפי המשכנ"י, הרי לחכמים תמיד יועיל לעשות צוה"פ בר"ה לעשות "פתח" במקום שהיה "פירצה", ואפשר לעשות זאת מלכתחילה גם מדרבנן, ואין צריך לעשות דלתות (ומה שהשו"ע פוסק שצריך דלתות, הוא לשיטת ר"י, שלדעת המשכנ"י הלכה כמותו).

אמנם לפי הצ"צ, למרות שהלכה כחכמים, ולדעתם מועיל צוה"פ לעשות פתח ושלא לבטל המחיצה על ידי בקיעת רבים משטח של ר"ה - אך כ"ז הוא רק מה"ת, אבל מדרבנן אתו רומ"מ, ואין מועיל לעשות צוה"פ אלא דלתות, ולכן פוסק השו"ע (שלדעת הצ"צ השו"ע פוסק כחכמים, כפי שכתב בשו"ת או"ח סי' מא: "הרב"י סי' שסד סב"ל כהר"ף והרא"ש", "והדרכי משה כתב שהעיקר כהרמב"ם - שכן דעת המגיד והטור") שצריך דלתות מדרבנן.

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

(אלא שלפי הרמ"א נראה שמספיק דלתות הראויות לינעל, וא"צ דלתות ננעלות ממש, משום שהעיקר כהרמב"ם, אבל גם לשיטתו אין מועיל צוה"פ מדרבנן).

ולפי זה נאמר, שמה שכתבו התוס' (עירובין כב, א ד"ה והאר"י) דבמה שעשה צוה"פ לפירצה טז (ירושלים) דומה לפסי ביראות דיג אמה ושליש, הכוונה הוא שצוה"פ לדברים אלו, חשובה הן כמחיצה שעושה פתח, והן מחיצה חזקה יותר מפס"ב (כיון שהיא כסתומה לגמרי), שכוחה לסתום שטח של טז ולמנוע בקיעת רבים העוברים בין מחיצות אלו, וכלשונו (בחידושי לעירובין סב, ד): "דהא גם צוה"פ חשיב מחיצה" (ולתוס' גם בר"ה).

וכנ"ל (כפי שכתבנו ביישוב דברי הצ"צ מקושיית הבית אפרים), לכאו' הצ"צ ילמוד מעין דברי המשכנ"י בענין זה, שמה שקודם שנפרצו לא היה ירושלים רה"ר, למרות שהיה בה טז אמה רוחב, הוא משום שהיה לו צוה"פ, וכדברי התוס'.

אלא שהמשכנ"י לומד שכל ענין הצוה"פ פועל רק לעשות "פתח", אמנם לפי הצ"צ, הצוה"פ פועל שני עניינים: א) שיהיה פתח. ב) ושזה כמו מחיצה חזקה יותר אפי' מפסי ביראות.

וכפי שהצ"צ מבאר, שדברי התוס' כאן הם המקור לשיטת אדה"ז הסובר שצוה"פ מועיל בר"ה גמורה (אפי' מד' צדדיו) מה"ת, דלא כשיטת הריטב"א והרמב"ם. ונמצא שצוה"פ חזקה ועדיפא לשיטה זו, מפסי ביראות (שאינם פועלים יותר מיג ושליש) ומעומ"ר שאינם מבטלים הר"ה, כשיש רוחב טז עובר ביניהם, משא"כ הצוה"פ מועיל לעשות מחיצה גם לרוחב טז אמה. וכלשון הצ"צ (סב, ד) שלשיטת התוס' מה"ת . . . גם צוה"פ חשיב מחיצה, ולא אתי רבים ומבטלי מחיצה".

יג. ולענין טענת המשכנ"י, שהא שאין הרבים מבטלי המחיצות הוא לא מצד "כחן של מחיצות", אלא מצד שנעשה "פתח", ומה שצריך את כח המחיצות הוא שע"ז יכול להחשיב את המקום הפתוח כ"פתח" ולא "כפירצה", שאז אין הרבים הבוקעין שם מבטלים דין "פתח", ושלכן "מנה ענין ביטול בקיעת רבים לשם פתח" (לשון המשכנ"י תשובה ג' אות ט).

אמנם לכאו' פשוטות דברי הצ"צ מראים שאכן מה שאין הרבים מבטלים המחיצות הוא מכח המחיצות, כי הצ"צ הרי לא כתב כלל שמקום זה נעשה "פתח" ושלכן אין הרבים מבטלים אותו, ובפשטות ענין זה הוא אכן מצד "כחן של מחיצות", וכפשטות לשון הגמ' בעירובין (שם) לענין מחלוקת רבנן (ר"א) ור"י (ר"י): "כאן הודיעך **כחן של מחיצות**" ושלכן לא אתי רומ"מ (או להיפך), והיאך נאמר שאין זה מצד "כוחן של מחיצות".

ולכן לכאו' נראה לומר, שלהצ"צ שדין זה מיוסד על כחן של מחיצות, שמשום הכי אין הרבים יכולים לבטלה. והיינו כאשר הבקיעה היא בפירצה

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

פחות מטז, שאז הבקיעה היא קלושה יותר (הן מחמת עצם השטח והן מחמת הרשות, כנ"ל בארוכה), שאז אין לרבים הכח לבטלה. אבל כשהבקיעה היא חזקה יותר (בפירצה רוחב טז ובר"ה), אז גם חכמים מודים שאין כח למחיצות שלא להתבטל ע"י בקיעת הרבים.

(אלא שכנ"ל, אולי יש מקום לומר שגם הצ"צ סובר שבנוסף על ענין הבקיעה בתוך המחיצות וכוחן של מחיצות, ישנו דיון גם על עצם הפירצה, האם היא מבטלת את המחיצות, כשהיא פירצה דאורייתא, ולזה צריך צוה"פ הפועל הן את היות ה"פתח", וכן מחיצה חזקה שאינה מתבטלת בבקיעת הרבים דפירצה טז, כנ"ל).

ועוד נראה כן שלדעת הצ"צ צוה"פ עניינה שהיא מחיצה, שהרי כשהצ"צ דן בענין כח הצוה"פ בר"ה, דן שם שלהריטב"א ולהרמב"ם אי"ז מועיל (ובדעת התוס' למד שזה מועיל גם בר"ה גמורה, לכל הפחות בב' צדדים, ואפשר שמכל ד' הצדדים).

ומ"מ, בתחילת הדיון (אות ב') כתב בביאור תי' הא' של התוס', ש"הואיל והיה לירושלים צוה"פ . . לא היה לרבים דבקעי לבטל המחיצה", והיינו שהצ"צ מפרש שצוה"פ הוא כוחן של מחיצות.

ובהמשך דבריו מעיר: "ועי' רמב"ם פי"ז הי"ד אפי' רוחב מאה מילין מהני צוה"פ", והכוונה למ"ש שם שבמבוי מועיל צוה"פ "אפי' היה גבוה מאה . . או רוחב מאה אמה". ומזה מובן לכאור' שזהו כוחן של המחיצות, שהרי בפשטות אין "פתח" יותר מי' אמות, וא"כ מוכרח שמה שמועיל "רחב מאה אמה" הוא משום "כח" המחיצה של הצוה"פ, אלא שאי"ז מועיל בר"ה (להרמב"ם).

וזהו ביאור הצ"צ בכוונת התי' הא' של התוס' ובכללות הסוגיא.

שקו"ט וביאור הסוגיות השונות לשיטת המכנ"י, הבית

אפרים והצ"צ

יד. והנה מהגמ' הנ"ל שהבית אפרים מוכיח נגד המשכנ"י, יש להוכיח שכשיש פרצות בחומה ומחיצה עומ"ר - נעשה רה"ר.

דהנה איתא בעירובין (קא, ב), שירושלים לאחר שנפרצו חומותיה הוי ר"ה, ולמרות שהיה עומ"ר ואכלי בה קדשים (כמ"ש התוס' בב"מ נג, ב ד"ה דנפול).

ולכאורה, לשיטת הבית אפרים, שאין פרצה מבטל מחיצות מדאורייתא, א"כ מה לי שנפרצו. אלא מזה הוכחה לדעת רבינו הצ"צ, שכשהפירצה רחבה טז אמות - אין כאן כח מחיצות.

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

(ובאמת זה הוכחה גם לשיטת המשכנ"י. אלא שהמשכנ"י יפרש שעצם הפירצה מבטל שם פתח, ולרבינו נאמר (ע"ד ב' האופנים שנת"ל לפרש שיטתו) או שמודה להמשכנ"י ומוסיף עליו, או אם נאמר שכיון שלא הזכיר סברת המשכנ"י אינו נוקט כמותו, אבל סו"ס סובר שכשיש פירצה טז גם חכמים מודים ד"אתו רבים ומבטלי מחיצה").

אכן הוכחה זו הביאו המשכנ"י (ראה בהוצאת דמשק אליעזר עמוד מז, ועמוד קסז תשובה ג אות י) והבית אפרים (עמ' שכא בהוצאה הנ"ל), ונביא קצת השקו"ט בזה.

הבית אפרים כתב ליישב שיטתו, שאם הפירצות הם **באמצע החומה**, ואפי' היו פירצות כאלו בכל הרוחות, מ"מ כיון שנשארו קרנות בלתי פרוצות - יש על זה "שם ד' מחיצות", ולא היה נעשה ר"ה, ואפי' היה פירצה גדולה מאוד. אבל הפירצות בחומות ירושלים היו **בקרנות**, ולכן (אפי' היה נפרץ בקרן מזרחית דרומית ובקרן צפונית מערבית - גם בזה היה נפסל, וכ"ש) אם נפרץ מכל הצדדים נתבטל ממנה "שם ד' מחיצות", ולכן אין מועיל שום תיקון דצוה"פ.

והנה יסודו נראה, שהכל תלוי ב"שם ד' מחיצות" **הדומה לפסי ביראות**, שכחן של מחיצות הללו הוא מצד היותם **בוזיות** דוקא, ולכן אם יש "שם ד' מחיצות" לא יבטלו המחיצות אפי' "בכל פירצה שבעולם". משא"כ כשאין מחיצות בקרנות ונפרצו שם, למרות שנשאר מחיצות באמצע, ואפי' עומ"ר, הרי בזה אין כאן "שם ד' מחיצות", ולכן הפירצות מבטלים את המחיצות והו"ר"ה. והיינו דלדעת הבית אפרים פסי ביראות עדיף מעומ"ר.

ונמצא, שירושלים, אע"פ שהיה בה עומ"ר (ולכן אכלו בה קרבנות), מ"מ לענין שבת כיון שאין כאן מחיצות דפסי ביראות - הו"ר"ה.

אבל המשכנ"י חולק ע"ז, וז"ל (עמ' קסז שם): "מן התימה לחדש דבר שלא הזכר בש"ס כלל, לומר שפרצות ירושלים היו בקרנות עד שלא ישאר שם ארבע מחיצות, ומנ"ל להש"ס בפסחים להקשות והלא מחמר כו' ולומר שהיה ר"ה גמורה בירושלים, דילמא היו פרצותיה באמצע. . ואין אלו אלא דברי נביאות, **ומסתמא הפרצות היו באמצע נגד הרחובות**". ועיין בהמשך דבריו שמקשה עוד כמה קושיות.

ונציג נקודה אחת חשובה, שנראה שבזה נחלקו הבי"א והמשכנ"י:

לפי המשכנ"י, מחיצה גמורה שעומ"ר "פשיטא דשם מחיצה עליו לגמרי, ועדיף משם ד' מחיצות", שלכן לדעתו, מסברא, אם "שם ד' מחיצות" בקרנות מועיל שלא יבטלו מחיצות אלו ע"י בקיעת רבים, א"כ כ"ש שלא יבטלו מחיצות גמורות שאין בהם פירצה י' (שהם מחיצות חזקות יותר), אע"פ שפרוצים בקרנות.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

אך לפי הבית אפרים הוא להיפך, שיש ענין מיוחד וחשיבות מיוחדת בפסי ביראות שהם בקרנות וזויות, וכדברי הרמב"ם הל' שבת פי"ז הל"ג: "הואיל ויש בכל זוית מחיצה גמורה . . והרי הריבוע ניכר, ונראה ונעשה כל שביניהם רה"י", ולכן דווקא בכה"ג אין כח בבקיעת הרבים לבטל המחיצות, משא"כ כשהקרנות פרוצים, אע"פ דבאמצע עומ"ר, יש בכח בקיעת הרבים לבטל את המחיצות.

אמנם לפי דברינו לעיל בשיטת הצ"צ, שמחלק (בשיטת התוס') בין פירצה הרחבה טז לפחות מטז, ניתן לפרש את הגמ' בעירובין כפשוטה, שלאחר שנפרצו פרצות של טז וגם לא הניחו צוה"פ (כמו שעשו לירושלים קודם שנפרצו, כדברי התוס'), לכן הוי ר"ה.

(וזהו רק לשיטת תוס', הסובר שצוה"פ מועיל אפי' בר"ה גמורה, כפי שלמד הצ"צ בדעתם. אך בשיטת הרמב"ם לומד הצ"צ שצוה"פ אינו מועיל בר"ה, ויתירה מזו לשיטת הריטב"א, שפס"ב עדיפי מצוה"פ, שצוה"פ אינו מועיל בר"ה ופס"ב מועילים אפי' בר"ה, ואפי' בפירצה טז. וצ"ע. אבל דברינו הם לפי ביאור הצ"צ בשיטת התוס').

ולפי"ז יוצא, שפסי ביראות, וכן בעומ"ר שאין לה דין פס"ב, אינם מחיצה חזקה כצוה"פ, ודוקא צוה"פ מועילה לחסום את הרבים.

טו. והנה כנ"ל ביארנו שלפי רבינו מתפרשים דברי הגמ' בעירובין (קא, ב) "כאן לאחר שנפרצו" (שאם נפרצו הוי ר"ה) כפשוטו - דכיון שנפרצו פירצות בשיעור טז אמות, לכן גם חכמים סוברים ש"אתו רבים ומ"מ", והוי ר"ה (משא"כ לשיטת הבית אפרים קשה מאוד, שהרי אין פירצה מבטל "שם ד' מחיצות", והוצרך לדחוק שמדובר בפירצות בקרנות). והשינוי בפירצות אלו כלפי "קודם שנפרצו פרצות" שגם אז היה רוחב טז אמות, הוא בזה שקודם היה לו "צוה"פ", ובמילא לאחר שנפרצו, הכוונה הוא שלא היו לו צוה"פ.

והנה דעת הרז"ה והרמב"ן במלחמות ה' בעירובין (דף ו מדפי הרי"ף) היא שלשיטת חכמים ירושלים היתה מתערבת בשם ד' מחיצות ובצוה"פ גם בפרצה יותר מי'.

והקשה ע"ז המשכנ"י, דבמס' פסחים (סו, א) מבואר דהלל ובני בתירה החשיבו את ירושלים לר"ה גמורה, והתוס' הקשו על כך דהרי היו לה דלתות וא"כ דינה כרה"י, ותירצו שמדובר אחר שנפרצה. ולכא"ו קשה, מדוע לא תיקנו הפירצות בצוה"פ ויהיה נותר בשם ד' מחיצות, כיון שבאמת נשאר עדיין (לאחר הפרצות) עומ"ר (דהרי אכלו קדשים הנאסרים בלא מחיצה), וא"כ למה לא עשו צוה"פ להתיר הטלטול בכולה.

ותירץ המשכנ"י תירוץ מחודש, שאפי' לחכמים הסוברים "לא אתו רומ"מ" לכן הרי"ז דוקא במקום כפסי ביראות שלא היה מקום "המסור לרבים", לכן אע"פ שרבים בוקעין בה, מ"מ, כיון שאינו מסור לרבים, אין בכוחה של

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

בקיעה זו לבטל מחיצה, משא"כ במקום שמסרו לרבים רשות להלוך שם, אפי' לחכמים "אתו רבים ומ"מ" ולכן לא היה מועיל צוה"פ לבטל המחיצה.

והיינו שבאמת גם לחכמים לא יועיל צוה"פ במקום בקיעת הרבים, אלא דלתות, ודלא כפי הנראה בהשקפה ראשונה מדברי הרז"ה והמלחמות.

והבית אפרים (עמ' שיט) הקשה מהו החילוק בין קודם שנפרצו לאחר שנפרצו, הרי גם קודם שנפרצו היו פירצות טז אמות, ואם חכמים מודים שפירצה טז מבטל מחיצות, א"כ גם קודם שנפרצו היה צ"ל ר"ה (וכבר כתבנו ע"ז למעלה). ומוסיף הבית אפרים להקשות (ע"ד קושיית המשכנ"י), שאפי' נאמר כהתוס' שהיה אז צוה"פ, א"כ "בקל היה לתקן צוה"פ למקום הפרצות שלא יתבטלו המחיצות ויהיה רה"י".

וביישוב שיטת הצ"צ יש לומר, שאכן **מדאורייתא** כשיש צוה"פ בפירצה טז הרי זה מועיל לבטל הר"ה ולעשותו רה"י, אך מ"מ מדרבנן אי"ז מועיל, וכפי שכתב הצ"צ להדיא בחי' לעירובין (סד, א): "כרבנן . . דלא אתו רומ"מ, י"ל מדאורייתא אפי' בצוה"פ רה"ר, ומה שצריכין דלתות ראיות להינעל זהו מדרבנן".

וכן הוא בפשטות לדעת אדה"ז, שכתב בסי' שסד ס"ד: "אף על פי שצורת פתח היא כמחיצה גמורה, ואם עשה צורת פתח על גבי ד' קונדסין רשות היחיד גמורה היא מן התורה אפילו עשה כן באמצע רשות הרבים גמורה כמו שנתבאר בסי' שס"ב, אעפ"כ מדברי סופרים אין צורת פתח מועלת לרשות הרבים גמורה".

ובפשטות נראה, שמה שלא מועיל צוה"פ בר"ה גמורה, הוא גם בציור של ר"ה המדובר לפני"ז בסי' שמ"ה סי"א, כשיש לו חומה שעומ"ר ור"ה מכון משער לשער, וגם בציור כזה שיש צירוף של צוה"פ ועומ"ר, מ"מ מדרבנן לא מהני צוה"פ, ואין לו דרך לתקן הר"ה אלא בדלתות.

וכמו"כ נראה לדעתו שדין זה הוא גם במקרה המדובר בסי' שס"ג סמ"ב, כשיש לו שם ד' מחיצות, ולדוגמא מחיצה דתל המתלקט, שמדאורייתא לא ארומ"מ בענין זה, ומ"מ מדרבנן ארומ"מ, וכמ"ש שם אדה"ז להדיא: "לפי שתל זה שבפתחו נחשב לו למחיצה והוא שיהיה בשפועו גבוה י' טפחים מתלקט מתוך ד' אמות כמ"ש בסימן שמ"ה. ומכל מקום אם רבים בוקעים עליו אסור (ואף על פי שמן התורה אין בקיעת רבים מבטלת ממנו שם המחיצה, ואלו היה [ברחב] ד' על ד' גבוהים [י'] טפחים מן הארץ מכל צדדיהם היתה שם רשות היחיד גמורה מן התורה והזורק לשם מרשות הרבים חייב, מכל מקום מדברי סופרים אסור לטלטל כשרבים בוקעים שם, ולכן אין נידון ג"כ משום מחיצה למבוי מדברי סופרים".

ובאמת בפשטות נראה לאדה"ז שצוה"פ עדיף מ"שם ד' מחיצות", שהרי לדעתו פירצה טז אמות מהווה ר"ה אע"פ שיש לו שם ד' מחיצות (וכגון שיש

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

לו חומה), ואילו צוה"פ מועילה מה"ת אפי' בר"ה גמורה של טז אמה, הרי שצוה"פ עדיף משם ד' מחיצות. ומכיון שמצינו שמד"ס אין צוה"פ מועילה בכה"ג, א"כ כ"ש שב"שם ד' מחיצות" זה לא יועיל.

ונמצא: שאין צוה"פ מועילה מדרבנן **גם לחכמים** (ודלא כהמשכנ"י בדעת חכמים), ולכן איתא בפסחים וכן במס' סוכה שלא היה אפשר לטלטל בירושלים.

ומה שהתוס' (עירובין כב, א) כתבו שלירושלים (קודם שנפרצו פרצות) היה צורת הפתח, הכוונה מדאורייתא, שזהו הענין המבואר שם, ולענין דאורייתא אכן הועיל צוה"פ שהיה לירושלים.

ויש לפרש עוד, שמה שכתבו התוס' "היה לירושלים צוה"פ", אין הכוונה שעשו במיוחד צוה"פ בשביל לטלטל, אלא שבין כך "היה" לה צוה"פ.

ויל"ע אם יכולים לפרש הכוונה, שהשער היה בנוי באופן שהוא בעצמו יהיה צוה"פ, ואזי מובן שבדרך ממילא אי"ז ר"ה דאורייתא, גם בלי דלתות ננעלות (וגם מדרבנן, היה מספיק לכל הפחות דלתות ה"ראויות" לינעל, לפי המפרשים שלמדו שלדעת חכמים מספיק "דלתות הראויות לינעל" וא"צ ננעלות ממש). והא דלא עשו צוה"פ לאחר שנפרצו הפרצות, משום דמדרבנן אי"ז מועיל לטלטל.

טז. (ויש להוסיף עוד, שבנוגע **לפתח השער** שבירושלים, הרי בפשטות עצם השער יש לו מזוזות ומשקוף על גביו, שזה עצמו נחשב כצוה"פ, משא"כ ב"פירצות" **שפרצו בתוך החומה**, הרי נראה לומר שהם אינם מהווים צוה"פ (ואינם מועילים כלל, אפי' לולא האיסור דרבנן, לומר "אתי רבים ומ"מ"), כיון שנראה בעליל שזה פירצה ולא פתח, ולכן אינם יכולים להיחשב "כפתח" ולא כצוה"פ כלל. ומה שלא עשו להדיא צוה"פ, הוא כנ"ל שמדרבנן אינו מועיל כלל. משא"כ השער שבחומת ירושלים, הרי"ז פתח ושער בעצם, ויש לו צוה"פ, ולא שעשו במיוחד צוה"פ, כנ"ל.

ולא מבעי אם נפסוק שכשמדובר בפתח ממש יש לו דין "פתח", ואפי' אין בו מזוזות מיוחדות ומשקוף מיוחד, כי עצם מה שמיוחד להשתמש בה כניסה ויציאה הרי"ז "פתח". אלא אפי' אם נפרש שגם בזה חלים דברי הריטב"א (עירובין יא, א) שזה נקרא "פתחי שמאי" כיון שלית להו מזוזות מיוחדות לצוה"פ (אלא סוף הכתלים עצמם הם מזוזות), ואין זה נחשב לצוה"פ, מ"מ בפשטות היה לשער שבחומה מזוזות ומשקוף, ובמילא "היה לירושלים" צוה"פ.

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

ולכן אין להקשות היאך עשו צוה"פ אם מדרבנן אין זה מועיל, שהרי לא עשו במיוחד צוה"פ¹⁵ אלא נעשה ממילא, אלא שמ"מ, לענין דינים דאורייתא, הרי מובן מהגמ' (וכפי' התוס') שלרבנן גם כשיש פירצה טז, מ"מ כשיש צוה"פ הרי"ז מבטל את כח פירצה זו, וממילא אומרים מה"ת שארומ"מ.

אבל **לאחר** שנפרצו פרצות הרי אדרבה, כיון שלא עשו צוה"פ במיוחד, א"כ לכו"ע אין הנשאר מסביבות הפירצה נחשב ל"מזוזות" ו"משקוף", והרי"ז פירצה, ולכן אינו נחשב לצוה"פ.

והיינו, דאפי' אם נפרש את דברי המג"א (בסי' שס"ג סקכ"ח): "שכותלי המבוי אין נחשבים במקום הקנים", שהכוונה רק בכותלי מבוי שאין נכנסים כלל לשטח החלל, וכגון כותלי **אורך** המבוי, אבל כותלי **רוחב** המבוי, באם הם נכנסים מעט לתוך החלל הרי הם נחשבים כקנה, מ"מ, יש לחלק בין **כותל** מבוי שנכנס עד איזה מקום מדויק בחלל, שאז הנשאר נחשב כ"פתח", ובזה הכותל הוי כקנה - (וכמו"כ במקרה המובא בט"ז שם סקי"ט: "יש תחת החבל בכותל יוצאים חיפופים עד י"ט סמוך לקרקע, שפיר יש לסמוך עליהם מע"ש במקום קנים של לחי", היינו שזהו צורת הכניסה של החיפופים הללו, להיות נחשב כ"קנה", ואין זה ש"נפרץ" הכותל, שבענין זה אינו נקרא **פתח** אלא **פירצה**) - לבין מקרה שפרצו פרצות, שנתקלקל הכותל ונפרצה החומה, שאז אין הנשאר בחומה נחשב "כפתח", כי החלל נחשב כ"פירצה" וקלקול החומה, וממילא אין שאר החומה נחשב כ"קנה" וכצורת הפתח).

ונמצא שהכל שריר וקיים, והדברים מתאימים ומתבארים לפי המהלך של הצ"צ: א) מה שלפני שנפרצו פרצות לא הוי ירושלים ר"ה מה"ת, לפי שיטת חכמים, אע"פ שיש פירצה טז, הוא משום ש"היה לירושלים צוה"פ" (כדברי התוס'). ב) ומה שלאחר שנפרצו פרצות לא עשו צוה"פ, משום שזה לא היה מועיל מדרבנן כנ"ל.

יישוב הנתבאר לעיל בדברי אדה"ז

יז. הנה לעיל נתבאר בשיטת הצ"צ בביאור דעת חכמים: א) בפירצה פחותה מטז אמות לא ארומ"מ. ב) בפירצה טז מבטלי מחיצתא והוי רשות הרבים. ג)

15) שו"ר שבעין זה פיי האג"מ (או"ח ח"א סי' קלט) את כוונת התוס': "שהוא רק כשיש צוה"פ כסתם שערים שמדינא הוא מחיצה, ומה שלא הזכיר זה הרמב"ם, הוא משום דסתם דלתות הם לצורת הפתח, וכמו דמשמע מלשון התוס' שלא כתבו בתירוצם דהיה לירושלים צוה"פ אלא לשון הואיל והיה לירושלים צוה"פ, דמשמע שברור להם שהיה צוה"פ, ומנא להו זה, אלא ודאי משום שכן דרך השערים והדלתות שהם לצוה"פ".

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

צוה"פ מועיל מדאורייתא גם בפירצה הרחבה טז, ולא מבטלי הרבים המחיצה, ומ"מ מדרבנן אינו מועיל צוה"פ בכזה מקרה ומבטלי מחיצתא.

דברים הללו מתבארים היטב בדברי אדמה"ז:

א. אדה"ז כתב להדיא שהלכה כחכמים "דלא אתו רומ"מ", וז"ל בסי' שמה קו"א סק"ב: "דאף שהרבים בוקעים על המחיצה עצמה לא מבטלו לה לרבנן **דקיי"ל כוותיהו**, כמ"ש הרמב"ם".

ב) בסי' שמה סי"א פסק שכשיש חומה (היינו מכל ד' הצדדים, וכפי שכתבנו בכ"מ שאי אפשר לפרש מילים אלו באו"א) ובאמצע יוצא דרך טז אמות מכוון משער לשער - הרי"ז ר"ה.

ג) הצ"צ מייסד את דבריו על דברי אדה"ז בסי' שסד ס"ד, וכמ"ש בחי' לעירובין סד, א ש"קיי"ל לדינא" כדברי התי' הא' בתוס' דצוה"פ מועיל בר"ה הרחב טז אמה, ומ"מ ממשיך אדה"ז (בסי' שסד שם) ש"מד"ס אין צוה"פ מועלת לר"ה גמורה, אם נשלמה בה כל תנאי ר"ה".

וכללות הדברים שפירצה טז אמה מועיל אפי' במקום שיש ד' מחיצות סביבות הדרך, הם הביאור הפשוט והאמיתי בדבריו בסי' שמה סי"א, שכשדרך מפולש ומכוון משער לשער הרי"ז ר"ה, משום ד"אין לו אלא ב' מחיצות בלבד", והיינו שמחיצות סביבות הפירצה והחלל אינם מועילות, למרות שהיה עומ"ר. ובאמת יש סברא שהיא גם כוללת הכח של "שם ד' מחיצות" ופי כמה, שהרי יש מחיצות בד' הזויות, אלא שהיא מתמשכת הלאה עד פתח החלל.

וליתר דיוק מתפרשים דבריו ש"אין לו אלא ב' מחיצות בלבד", שמחיצות נגד חלל השער אין להם "תורת" ו"כח" מחיצות, כיון שפירצה כזו של דרך הרבים היוצאת ממנה, היא כזו שאין המחיצות נראים כמחיצות שסוגרים או סותמים אותה.

ורק כשמחיצות נגד חלל החומה "רחוקים אמה", והיינו שיש בהם עצמם כח ד"פסי ביראות" במקום חלל הפירצות של טז אמה עצמם, רק אז מועילות להיות מחיצות דפסי ביראות במקום זה.

(ולמותר לומר שאין הכוונה בתיבות אלו ("אין לו אלא ב' מחיצות בלבד") לומר שיש תורת "סילוק מחיצות" מחמת מחיצות אחרות הסוגרים כנגדה, שהרי אין מדובר כאן במקרה כזה. וגם אין לומר שהכוונה היא משום שאין מחיצות החיצונות (של החומה כנגד חלל החומה) "ניכרות" בפנים, שהרי רבינו לא רמז כלל סברא כזו, ועוד שסברא זו נסתרת מהלכה מפורשת (סי' שס, שסג, שעד ועוד) ש"בנראה מבחוץ" יש תורת מחיצה גם לבפנים).

חי. ויש להוסיף במה שכתב אדה"ז בציונים לסי' שסד ס"ד, שהלכה זו שבר"ה צריכים דלתות, הוא "כר' יוחנן שם, משום דמסקנא בדף כב, א י"ל

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

דכאן וסב"ל דירושלים לא היו לה שם ד', ולפי"ז לא קשה מידי מ"ש התוס' בעירובין ו, ב כ"ד הרמב"ם הטור ושו"ע".

בזה מחדש רבינו מהלך נוסף: שכל דברי הגמ' (ליישב הסתירה בדברי בין מה שאמר שירושלים היא ר"ה (לולא הדלתות), למה שאמר שפסי ביראות לחכמים הוי רה"י אפי' בקעי רבים) דר' יוחנן כר"י - הוא רק קודם שידענו אודות ה"כח" ד"שם ד' מחיצות" דפסי ביראות, אמנם לאחר שנתחדש לנו כח זה, יש לבאר שגם ר' יוחנן סובר כחכמים ד"לא אתו רומ"מ" בר"ה, אלא דפסי ביראות יש להם המעלה של "שם ד' מחיצות", שבזה "לא ארומ"מ", משא"כ בירושלים שאין שם "שם ד' מחיצות", לכן ארומ"מ.

וגם דברים אלו אינם נסתרים עם הנקודות המבוארים לעיל, ואדרבה: הא שלירושלים אין "שם ד' מחיצות", ואין הצדדים מהחומה עצמה נחשבים כ"פסי ביראות" ושעומ"ר, הוא משום שיש פירצה טז אמה שאין "שם המחיצות" מתייחסים אליה, ולכן זה כמו שאין כאן מחיצות אלו, ונשאר רק ב' מחיצות הגמורות שאין בהם שום פירצה, משא"כ בפסי ביראות מדובר שאכן אין פירצה טז אמה ביניהם, ובמילא יש בזה "שם ד' מחיצות".

(אלא שצריכים לומר לפי"ז שהשקו"ט של תוס' (עירובין כב, א שם), היינו קושייתם ותירוצם, הוא עוד לפני דברי הגמ' בסוף העמוד, בתירוץ ד"שם ד' מחיצות".

דהנה שלפי דברינו לכאור' נראה שהדבר תלוי בחילוק בין פירצה טז לפחות מטז, והרי התוס' הקשו כבר בתחילת הדיון היאך מדמים זל"ז, ותירצו משום שבפירצה טז בירושלים היה מעלת צוה"פ, ולכן יש לדמותם זל"ז. וא"כ א"מ מה נתחדש בהמשך הגמ', שיש עדיין מעלה בירושלים שאין לו ד' מחיצות מחמת הפירצה של טז אמות.

ונראה לומר שישנם ב' עניינים בדיון דידן: בתחילה דנים התוס' האם יש הבדל בעצם הפירצה בין כשהיא גדולה לבין כשהיא פחותה מטז אמה, שבפירצה גדולה הרבים מבטלים המחיצה, משא"כ במחיצה קטנה. ובה מחלקים התוס', שגם במחיצה גדולה, באם יש צוה"פ במקום הטז אמה, אין זה נידון כפירצה רגילה, ולכן אין הרבים מבטלים המחיצה.

אבל למסקנת הגמ' נתחדש סברא חדשה, שה"כח" של "שם ד' מחיצות" פועלים, שהיא אינה מתבטלת בבקיעת הרבים, אבל בירושלים ובמקום ר"ה ממש, כשישנו רק ב' מחיצות (וכציוור דשני בתים ר"ה), הרי כשכח המחיצות נחלשות אז הרבים מבטלים המחיצה.

ובשלב זה בסוגיא (לפי דעת רבינו בציון לסי' ססד) מתחדש שגם ר' יוחנן יכול להסכים לזה, ומה שבירושלים לא היה לה "שם ד' מחיצות", הוא מחמת שמקום ופירצה של טז אמות, אין המחיצה שמצדה מתייחסת אליה, ואין "כח" ו"שם" למחיצה של שטח כזה, ובמילא נשארו כאן רק ב' מחיצות בלבד.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

יט. אלא שלכאן יוצא לפי אדה"ז, שכשמגיעים לתירוץ זה, כבר מוקים שאין צוה"פ לירושלים, שא"כ עדיין יש מחיצה גמורה מה"ת לכל השטח, והרבה יותר מ"שם ד' מחיצות". ובמילא, כיון שאין צוה"פ ואין מחיצות הצדדים מתייחסים למקום פירצה טז, לכן "אין לה אלא ב' מחיצות בלבד".

אבל צ"ע בזה, לפי מה שפירשנו לעיל בכוונת התוס' שכתבו שהיה לירושלים צוה"פ (שאינן הכוונה שעשו במיוחד צוה"פ לטלטל, כיון שמדוברן אסור לטלטל אפי' עם צוה"פ, אלא), שהיה צוה"פ בדרך ממילא מצד השער עצמו, שהיה לו מזוזות ומשקוף (ואולי אפי' באם לא היה מזוזות ומשקוף, הרי שער חומה נעשה פתח, כנ"ל). א"כ לפי"ז קשה מאוד על הפי' שר"י כחכמים, ולכאן לכה"פ הו"ל לצוה"פ להועיל לו.

ואולי לפי"ז נצטרך לפרש: א) דלדעתו אין עצם השער המיוחד לפתח כל העיר נעשה "פתח" ללא מזוזות ומשקוף. ב) להמסקנא לא היה (אליבא דר"י) צוה"פ בירושלים. ג) מ"ש התוס' שלירושלים היה צוה"פ, הוא לפני מסקנת הגמ' שיש מעלה ד"שם ד' מחיצות", דאז גם ר' יוחנן מודה לזה, וירושלים לא היה לה "שם ד' מחיצות", שלפי"ז לא היה לה צוה"פ (היינו משקוף ומזוזות).

ודוחק.

גם נצטרך לומר לפי דברי רבינו (בציונים לס' שסד הנ"ל) שלא היו גיפופים בתוך החומה, דא"כ לא היה ר' יוחנן אומר שירושלים היו ר"ה לולא הדלתות, דהרי כשישנו גיפופי אמה הרי יש לה "שם ד' מחיצות", וא"כ מוכרח שלמהלך זה לא היו לה גיפופי).

פשטות קושיית הראשונים מורה שהשיעור דיג ושליש

בפסי ביראות הוא מדאורייתא

כ. עוד יש להוסיף, (וכבר נתבאר בקונטרס הג'):

התוס' הקשו על הדמיון של ירושלים לפסי ביראות, שהרי הפירצה בירושלים היא טז אמות ובפסי ביראות הוא רק יג ושליש, ומתרצים שמדמה את ירושלים בפירצה טז עם צוה"פ לפסי ביראות.

ומזה מוכח שפסי ביראות גם מדאורייתא הוא רק ביג אמה ושליש, דאל"כ מה קשה על הדמיון בין ירושלים לפסי ביראות, הרי גם פסי ביראות הם בפירצה טז. (ולאידך, הריטב"א שכתב שפסי ביראות "לא תיפסל בשום פירצה בעולם", ה"ז מתאים עם מה שכתב כתירוץ על קושיית התוס' ששניהם שווים, ובכלל אין חילוק בין יג ושליש ובין טז).

השוואת דברי הצ"צ והבית אפרים בביאור הגדר ד"דלתות" לפי הראשונים

כא. יש לציין שלכאור' דברי שניהם מתאימים זע"ז ביאור הגדר דלתות הן לפי דעת הרשב"א והן לפי התוס':

דהנה בדברי הרשב"א ברור לכאור' לפי כולם גדר הדברים, שכתב להדיא בעבה"ק שער ג' שמה ש"דלתות נעולות בלילה" מועילים, הוא משום שעיי"ז אין זה רשות הרבים, כיון שאין זה "נמסר לרבים בכל שעה" (וכן הביא הבית אפרים דברי הרשב"א אלו, וראה לדוגמא עמ' רכו).

וכ"כ הצ"צ בחי' לעירובין (סג, א), וביאר, שלדעתו הא דצריך להרשב"א נעולות ממש ואינו מספיק ראויות לינעל, הוא מהאי טעמא גופא, שכל הגדר והתועלת ב"דלתות" לר' יוחנן ור"י, הוא בזה שחוסמת לרבים את המעבר, ולכן צריך שיהא חוסם ממש, ולא מספיק מה **שראויות** לינעל. ועיין שם מה שמוסיף, שלפי הסבר הרשב"א מובן מה שמספיק דלת א' ואין צריך ב' דלתות, כיון שגם דלת א' חוסמת דרך הרבים.

ולפי"ז כותב הצ"צ עוד, שבאמת ניתן לומר שגם **דלתות שאינם נעולות מהווים מחיצה**, אלא שלרבי יוחנן ור"י "אתו רומ"מ" גם מחיצה של דלתות, ומה שמועיל דלתות נעולות הוא מחמת שחוסמת הרבים.

כב. אמנם בדברי התוס' כתבו שניהם (הן הצ"צ והן הבית אפרים) שלשיטתם הוי התועלת בדלתות הננעלות משום דהוו מחיצה.

ובצ"צ שם מפרש דברי את התוס' (עירובין ו, ב ד"ה והאמר רבה) שלכן צריך ב' דלתות, דכיון שאפי' דלתות הננעלות (הגם שהם מחיצה, מ"מ) לא חשיב מחיצה גמורה, לכן לא מהני מחיצה א' כ"א שני דלתות" (ולאיך רוצה הצ"צ לומר, שגם לפי"ז יש להחשיב הדלתות יותר מחיצה מצוה"פ, וכפי שיוצא לפי דברי הרמב"ם).

והנה גם בנקודה זו, כותב הבית אפרים (עמ' רכז) שהתוס' אינם סוברים כהרשב"א בהסבר ענין ה"דלתות שאין ננעלות", ועפ"ז מבואר מה שכתבו שם לפרש את קושיית הגמ' מר' יוחנן אסוגיית הגמ' (שאין יכולים לערב ר"ה אלא בדלתות) גם לשיטת חכמים. והיינו, דמר' יוחנן (ור"י) "נשמע" לחכמים, דכשם שלר' יהודה הסובר ד"שם ד' מחיצות" לא מועיל אפי' כשיש "דלתות שאין ננעלות", ובודאי שאין מועיל צוה"פ, וצריכים דוקא "דלתות ננעלות", ה"נ לדעת חכמים, בב' מחיצות גרידא לא יועיל אפי' דלתות שאין ננעלות", ובודאי שצוה"פ לא יועיל.

ומקשה ע"ז הבית אפרים שם, דיחלק בין ר' יהודה וחכמים: דבשלמא לר' יהודה הסובר שגם כשיש "שם ד' מחיצות", אבל כיון שבוקעין ביניהם ארומ"מ, א"כ לדבריו מובן מה שלא יועיל צוה"פ, כיון שגם בזה מבטלת

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

בקיעת הרבים מחיצה זו, ומוסיף עוד: שגם לפי שענין הדלתות הוא משום "שחוסמת הרבים", א"כ מובן שלר"י לא יועיל צוה"פ לחסום העוברים.

אבל לחכמים הסוברים דלא ארומ"מ, אלא שכשיש רק ב' מחיצות, ובוזה היה צריך לומר ש"מבטלי מחיצה", מ"מ בצירוף מחיצה ג' דהיינו צוה"פ, ומכ"ש דלתות, לכאור' לדבריהם היינו צריכים לומר שמצטרפות להיות ג' מחיצות, א"כ א"מ היאך מדמה הגמ' דעת רבנן לדעת ר"י, דלפי דברי ר' יוחנן לא היה צריך מחיצות להועיל לרבנן כמו שאין מועיל לר"י.

ולכן מבאר הבית אפרים דהתוס' לא אזלי בשיטת הרשב"א בטעם שמועיל דלתות ננעלות, שלדעת הרשב"א הוא משום שמונע רגל הרבים לצאת וליכנס כל שעה, אבל להתוס' הטעם הוא דדלת הוי מחיצה, ולכן כל שיש דלתות ננעלות בלילה ממילא שיש כאן ד' מחיצות (או שבעצם היה מספיק ג' מחיצות, אלא כיון שמחיצה הג' היא על ידי דלת צריך שגם המחיצה הד' יהיה על ידי דלת), ולכן כיון שהמחיצות קיימות הוי רה"י.

ולפי"ז מפרש כוונת קושיית הגמ': דכיון שהדלתות עניינם הם מחיצות, ולר"י הרי אין הדלתות שאין ננעלות נחשבות מחיצות, דאילולא היו נחשבים מחיצות היה כאן מחיצות גמורות. א"כ כשם שלשיטתו אינם מחיצות, א"כ גם לרבנן, למרות שאין בקיעת הרבים מבטלי המחיצות, מ"מ מדר"י נשמע שדלתות שאין ננעלות אינם בעצם מחיצות, וממילא אין כאן "שם ד' מחיצות", וב' מחיצות לאו דאורייתא.

ונמצא דכל יסוד פירוש התוס' בכוונת קושיית הגמ' (בדף ו, ב) נובע מזה, דענין ה"דלתות" (אינו כמו פירוש הרשב"א שהיא חוסמת הרבים, אלא) משום שהיא גדר של מחיצה, ור' יוחנן מלמדינו שאין "מחיצה שאינה ננעלת" נחשבת למחיצה בר"ה.

ולדברי הצ"צ יוצא עד"ז, שלתוס' העניין ב"דלתות ננעלות" הוא שהם "מחיצה". וצריכים לומר, וכן נראה מדבריו, שאפי' אם הם "ראויות לינעל". אלא שגם זה אינו "מחיצה גמורה" ממש, ולכן בעי ב' דלתות. ולפי"ז מחיצה "שאינה ננעלת" היא דרגא פחותה ממנו, שאינו מחיצה, אלא שאעפ"כ (כמ"ש שם בפירוש) היא מחיצה "הרבה יותר מצוה"פ".

אלא שההדגשה הנ"ל בדברי הבית אפרים בביאור דברי התוס', במה שלומדים מדברי ר' יוחנן בדעת ר' יהודה שאין דלתות שאין ננעלות מועילות כלל, שכן הוא לדעת חכמים בענין שם ד' מחיצות - זה לא נתבאר בדברי הצ"צ, ובפרט שכתב שהוא מחיצה גדולה מצוה"פ.

אבל לכאור' כן הוא ההבנה (כדברי הבית אפרים) בפי' דברי התוס' בקושיית הגמ', וצ"ע בזה בדברי הצ"צ.

הוכחות מכמה ראשונים
שהפירוש "דלתות נעולות בלילה"
כפשוטו שאכן נעולות במשך הלילה

הנה במימרא המובא בש"ס (עירובין ו, ב) שר' יוחנן אמר שירושלים "אלמלא **דלתותיה נעולות בלילה**", **היה ר"ה וחייבין חטאת!** הנה בפירוש דבר זה, פירשו רוב הראשונים שמשום הכי מתחדש שירושלים אינו ר"ה מה"ת, אפי' במשך היום (שהדלתות פתוחות אז),

הרי הפשטות של מימרא זו היא שצריך להיות נעולה "בלילה" הכוונה משך כל הלילה (או רוב הזמן שדלתות הללו מצויין להיות נעולין, ומשום הכי מסלק מיניה שם ר"ה).

הרמב"ם עווד לומדים שאין צריך שאכן הדלתות יהיו נעולות בפועל בלילה, אלא מספיק שיהיו "ראיות" לינעל (וכפי שהנראה מדברי שמואל בעירובין שם). וגם בשיטה זו מסתבר שלמרות שאין צורך שיהיו נהעולות בפועל, מ"מ, אפשר לפרש שכדי שההלכה יסכים שזה נחשב "ראיות" לינעל, היינו שהוא דלת שפעיל בתור שנועל, הוא כשאכן השתמשו בדלת הזו לנעול בעבר, ואולי עוד צריכים להשתמש עמו מפעם לפעם כדי שייחשב "ראוי" לינעל. אבל בפשטות לדיעה זו אין צורך שיהיו נעול בפועל בלילה.

אבל מה שאנו רוצים הוא להוכיח שהפירוש הנכון כפי שמבואר מדברי הראשונים הוא שלשיטה שצריך שיהיו נעולות בלילה בפועל, הרי החיוב בזה הוא שיהיו נעולות בפועל, כל הלילה.

וז"ל רש"י עירובין קא, א ד"ה חייבין עליה: "לאו רשות הרבים שאינה דומה לדגלי מדבר **שהוא דרך פתוח כל שעה**".

נראה שההסבר בזה שבדלתות נעולות אין כאן ר"ה, משום שאין דומה "לדגלי מדבר" שעניינה שהיה "**דרך**" פתוח "כל שעה", שכשאינו פתוח כל שעה חסר בדרגת ר"ה כפי שהיה בדגלי מדבר, שלכן חסר בדרגת ה"דרך" ובמילא בחלות שם ר"ה.

ולכאור' מסתבר יותר לפרש כוונתו, שזה דוקא כשפתוח בכל או רוב שעות הלילה, שבזה דוקא חסר בדרגת ד"פתוח כל שעה", אבל כשרוב שעות הלילה היא פתוח, אלא שבכמות זמן מועט ביותר נעול, אין נראה שבזה מספיק לסלק ממנו חלות שם "דרך פתוח כל שעה".

אלא שהבעל דין יכול לחלוק ולומר, שאכן כוונת רש"י שכדי להיות ר"ה, צריך אכן להיות "**פתוח כל שעה**", ממש, ואם ישנו אפי' זמן מועט ביותר שהדרך נעול חסר בחלות שם "דרך" פתוח כל שעה, ולכן אינו ר"ה.

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

אבל נראה בהמשך, שאין לפרש כן בכמה ראשונים, כולל גם באו"ז הכותב ממש כמעט כדברי רש"י ובהוספה כזו, שמוכן מדבריו שסובר שמעלת דלות הנעלות דוקא כשאכן ננעלות כל הלילה.

וז"ל בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף ו עמוד א:

"ומ"מ למדנו שבדלתות ננעלות בלילה מיהא יצאו מתורת רה"ר בין ליום בין ללילה ולהוציא מדעת האומרים עליו שאף כשננעלות בלילה אין נעילות דלתות מועלת אלא לזמן נעילתן שאין אלו אלא דברי תמה שאין הדבר מצוי לינעל שערי מדינות ביום וכבר הגיהו עליהם גדולי הדורות משמועה של פטמין האמורה בפרק אחרון כמו שיתבאר במקומה":

הנה דברים אלו של המאירי מורים להדיא ובלי שום ספק, שלומד שמה שצריך שיהיו "דלתות ננעלות בלילה", עניינו שיהיו ננעלות בפועל **כל הלילה**:

א) הן מעצם לשונו וסגנונו: שכשחולק על השיטה הסובר שדלתות הננעלות בלילה אין מוציאים מתורת רה"ר אלא בלילה "לזמן נעילתן", דוקא, ואומר שבאמת יוצא מתורת רה"ר "בין ביום בין בלילה", ולא אמר שיצאו מתורת רה"ר "בין בזמן נעילתן בין בזמן שאינן ננעלות ברוב הלילה וכל היום", שבה היה נשמע חידוש גדול יותר, שלמרות שהדלתות נעולין רק זמן קצר בלילה, מ"מ, יצא מתורת רה"ר כל המשך הלילה וכל היום, למרות שאין ננעלות באותה שעה, דמזה משמע להדיא, שבאמת הדלתות ננעלות כל הלילה, והחידוש (אינו רק על עצם הלילה, בשעת נעילתן, אלא) על כל היום כשאין נעולין,

ב) אבל יתירה מזו, הדבר מוכח מעצם **תוכן** דברי המאירי, שדוחה סברת החולק הסובר שאין דלתות הנעולות מועילים בשעה שאינן נעולים ביום: שהדבר "תמה" שהרי "אין הדבר **מצוי** לינעל שערי מדינות **ביום**", דברור מזה, שהסברא שמועיל מה שהם פתוחים ביום הוא משום שבאותה שעה "מצוי" שיהיו דלתות אלו פתוחים ואין נעולים, ואין חסרון בדלת כזה, אבל כ"ז לענין מה שהם פתוחים ביום, אבל באם הם פתוחים בלילה, בזמן ש"מצוי" ודרכו להיות נעול, הרי בזה מסכים המאירי עם החולק לומר שלא "יצא מתורת רה"ר" כיון שאין נעולים בשעה שצריך להיות נעולים!

ברור מזה שמה שצריך שיהיה "דלתות נעולות" היינו שהם נעולים כל הלילה (ולא רק זמן קצר) בזמן שדרכם להיות נעולים.

וז"ל תוס' ר"ד במסכת עירובין דף כב עמוד א:

"ומש"ה אין חומותי' מועילות לשויה רשה"י שיהו דלתותי' ננעלות בלילה כמו בית

[תוס' ר"ד מהדורא תליתאה]:

קונטרס ללכת בדרכיו - חלק ה'

הנה גם מלשון הרי"ד מוכח שהכוונה שהדלתות יהיו נעולות, קאי אכל הלילה, שהרי עניינו שיהיו נעולות בלילה "כמו בית", והרי הדלתות נעולות כל הלילה בבית, א"כ הה"נ לענין דלתות רה"ר, כדי שיעשו רה"י, בעי שיהיה נעולות כל הלילה.

וז"ל האו"ז: "דארבב"ח אר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה אבל עכשיו שדלתותיה ננעלות לאו רה"ר חשיבה שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה

[או"ז הלכ' עירובין סימן ר"ח].

גם לשון האו"ז נראה יותר שצריך שיהיו נעולות כל הלילה, שהרי רק עי"ז הרי"ז גורם שלא יבואו "אוכלוסין הרבה", לתוכה, משא"כ אם נעולות לזמן קצר ביותר, אי"ז גורם שהאוכלוסין לא יבואו לה. כמו"כ נראה שלשונו הדומה לשל רש"י, בזה "שדגלי מדבר פתוח כל שעה", והדלתות גורמים שלא יהיו פתוחים "כל שעה" הכוונה בזה (לא שיהיו פתוחים כל שעה ממש, שאז היה מועיל אם נעולות לזמן קצר, אלא) שכשיהיו פתוחים "כל שעה" בענין שגורם ש"אוכלוסין הרבה" יבואו לתוכה, הרי"ז כדגלי מדבר, וכדי שלא ייחשב כדגלי מדבר, צריך שיהיה נעול כל הלילה שדוקא זה גורם שלא יבואו לתוכה "אוכלוסין הרבה".

וז"ל בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף ו עמוד א:

"ועוד כתבו שדלתות אלו לא שיהו ננעלות דוקא אלא ראויות לינעל שכל שראויות לינעל רבים סבורים שהן ננעלות ואין בוקעין בה":

גם דבריו אלו משמע יותר, להתפרש, שההסבר שלו בדיעה הסובר שמספיק "ראויות לינעל" הוא שרבים סבורים שהם ננעלות כל הזמן, ולכן הרי"ז גורם שלא יבקעו בה, משא"כ אם בדעתם היה ננעל רק מיעוט זמן אין נראה שזה היה גורם ש"רבים" לא יבקעו בה.

וז"ל שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - אורח חיים סימן נד:

"אבל מה שתמה פרו"מ מי נתן לקורה א' שם דלת שתתיר כדלת הרי אין לה צורת דלת ואין ננעלת בפני בני אדם שיכולים לשוח ולעבור תחתיו בזה יפה תמה דודאי בעי' דומי' דדלתו' ירושלים ואבילא /ואבולא/ דמחוזא במס' עירובין וי"ו פ"ב /ו' ע"ב/ שהיו ננעלים ממש בפני כל אדם ובנדה ס"ז ע"ב רבא במחוזא משום אבולאי פי' בערוך וז"ל שהיו סוגרים המבואות בלילה ול"ה יכולת לצאת בלילה בבית הטבילה התקין להם רבא שיהו טובלת ביום ח' כו' הרי ע"כ דלתות גמורות היו של"ה יכולים לעבור תחת הקורה. ותמי' ל' /לי/ על רש"י שלא פירש כן בנדה ס"ז שם דהא בערובין ו' בהדיא איתא כן דאבולא דמחוזא היו דלתותיה ננעלות בלילה וצ"ע":

להעמיד דברי רבינו על דיוקם

גם דבריו מתפרשים יותר שהיו ננעלים כל הלילה, וכמו שהוא לומד מהפירוש במס' נידה אודות דלתות מחוזה שהיו ננעלות בענין שא"א לעבור דרכה כלל (אפי' על ידי שישוח), א"כ נראה שלומד שגם לשבת צריך שיהיו ננעלות כל השבת כמו שהיו ננעלות לענין הטבילה, שאם לא היו ננעלות כל הלילה, היה הבנות יכולים לטבול בלילה, ולא היה רבא מתקן שיטבלו ביום ח'.

נביא הוכחה ברורה מדברי הראב"ן וז"ל הראב"ן: "הא דאמרינן בפסחים שכחו ולא הביאו סכין מערב שבת מהו להביא בשבת ואמר להם הילל הלכה זו שמעתי ושכחתי וכו'. וקשיא מה קא מיבעיא להו האמר ר' יוחנן [עירובין ו' ב] ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום רשות הרבים אלמא לאו רשות [הרבים] הוא ואמאי לא יביאו סכינים לשחוט פסחיהם. ונראה לי דילמא בשעת הרגל לא היו נועלין דלתותיה בלילה משום היוצאין ונכנסין שהיו לנים חוץ לחומה, אי נמי השאלה היתה לאותם הלנים חוץ לירושלים אם יכולין להביא סכינין בשבת":

[ראב"ן שו"ת בסוף הספר].

הנה גם מזה מוכח שהראב"ן סובר שהפי' ב"ננעלות בלילה", הוא שאכן ננעלות בפועל במשך כל הלילה, שהרי הקשה על מה שמבואר מהגמ' בפסחים סו, א שנסתפק אם יכולין להביא הסכין לשחוט הקרבן פסח, בשבת עצמו, והסיקו שיש היתר דוקא על ידי זה שתוחב הסכין בתוך צמר הכבש, ומקשה דמה נסתפק בזה, והרי כיון שירושלים דלתות ננעלות בלילה, א"כ אינו ר"ה ולמה לא יביאו הסכינים לשחוט פסחיהם, (לא נתבאר להדיא כוונת ונוסח קושייתו, דלכא' עדיין ייחשב כרמלית או חצר שלא עירבו, אבל נראה להדיא ממנו שאם אינו ר"ה אין בזה איסור).

וע"ז תי' בתי' א' דאולי בשעת הרגל עצמו לא היו נועלין דלתותיו בלילה, **משום "היוצאים והנכנסין"**, שהיו לנים חוץ לחומה,

והנה בנוסף, על שפשטות דברים אלו מראים שצריך שיהיה נעול כל הזמן, הרי גם מתוכן דבריו יש ראייה ברורה לדברינו:

באם סוברים שגם לשיטה זו, מספיק מה שנעול לכמה דקות במשך הלילה, ואין צריך שיהיה נעול כל הלילה, הרי היו יכולים, לנעול לכמה דקות גרידא, ועדיין היו הנכנסים והיוצאים יכולים לבוא דרך החומה, ברוב הלילה! והיו יכולים להביא הסכינים בלי שום שאלה בדבר,

עד שלבסוף הסוגיית שם בפסחים עמוד ב', איתא שבאמת יש בעיא של מחמר, שגורם שהבהמה תעשה מלאכה, אלא שכיון שעושה בשינוי מצוה מותר לו לעשות כן, אבל לכא': באם היו נועלין לזמן קצר והיה גורם שאינו ר"ה, היה מותר לעשותו בלי שום פקפוק כלל, ומזה שלא עשו כן נראה ברור שאין מספיק מה שנעול לזמן קצר אלא צריך דוקא שיהא נעול כל הלילה.